

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni

Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ulice čis. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠTUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

*Kniha, která potěší každého,
kdo má lásku a pochopení
pro knižní umění*

časopis KNIHAŘ

O SOUKROMÉM TISKU

STÁTNÍ GRAFICKÉ ŠKOLY

KNIŽNÍ OBÁLKY

JOSEFA ČAPKA

S úvodním článkem Františka
Langra, v úpravě a obálce Lad.
Sutnara. Cena výtisku Kč 24.-,
na lepším papíře Kč 36.-.

U KNIHKUPCŮ

FR. BORO VÝ - PRAHA

J e to skutečně z nejpěknějš-
ších, nejpoutavějších svazečků,
jaké byly u nás v poslední době
o věcech umění vydané

JOSEF ČAPEK

O K N I Z E

VOJTĚCH VOLAVKA

M ALÍŘSKÝ RUKOPIS
VE FRANCOUZSKÉM
OBRAZE NOVÉ DŮBY

Studie o malířském rukopise
s 19 reprodukcemi francouz-
ských mistrů. V grafické úpravě
a obálce Ladislava Sutnara
Vydala státní grafická škola.
Brožované výtisky po Kč 24.—

U KNIHKUPCŮ

FR. BORO VÝ - PRAHA

OBSAH 37. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: ZDENĚK SMETÁČEK: Vládné filosofie anebo slouží? — JANO OBUCH: Slovenský autonomismus. — LOUIS CADARS: Rozmluva dvou mrtvých. — N. Melniková-Papoušková: Vývoj výtvarného umění v Rusku. — Anglický football se nebojí kontinentu. — Jedna bída našich dnů. — Angličané a Rusové, částečně také my. — Boj na oko. — Propaganda školství? — Nevypláčí se to . . . — Nač tolik skromnosti? — Tak jsme si to nepředstavovali. — Tiché ministerstvo a hlučná strana. — Čeští umělci a Paříž. — Poláci a my.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 20/1 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 19. ZÁŘÍ 1934

ČÍSLO 38

Zamrzlý tón z Prášilovy trouby

Čekal jsem, neobjeví-li se v „Národních listech“ teď takový inserát: „Ztratil jsem svou slovanskou polnici. Poctivý nálezce atd. . . Dr. Karel Kramář.“ Jestliže ji skutečně ztratil, je možno mu prozradit, kde je: našel ji asi některý z redaktorů „Českého slova“ a ukryl ji v redakci. Ale takový pozoruhodný nález se nedá utajit: polnice v redakčním teple roztála a začala vydávat ze sebe tóny, které do ní byly nafoukány. Následkem toho objevilo se pak v „Českém slově“ několik sentimentálních zmínek o sovětském Rusku, této „slovanské velmoci“, o tom, že krev není voda a že slovanské státy si budou pomáhat. Ostatně je možno, že redaktor „Českého slova“ půjčil svůj nález i jiným redaktorům, neboť i v jiných novinách počaly znít takové tóny. Mluvit o slovanské vzájemnosti v jakékoliv souvislosti s komunistickým Ruskem je však bláznovství, kterému musí rychle býti učiněna přítrž. Nechtějme se zase vozit na stínu vozu.

Začalo to tenkrát, když do Prahy přiletěli sověští letci. Jejich uniformy a jejich říznost udělaly na shromážděné redaktory takový příznivý dojem, jaký na naše otce dělávaly uniformy carské. Poněvadž — kromě tohoto zrakového vjemu — redaktoři si ještě vzpomněli, že nedávno jsme konečně diplomaticky uznali sovětské Rusko, a že toto Rusko má téměř tolik příčin obávat se hitlerovského Německa jako my, stačil tento souhrn příčin, který sám nemá se slovanstvím nic společného, aby duše vzplanuly a aby ihned se narodilo — aspoň v novinách — nové rusofilství, z brusů nový směr slovanské politiky, jež má tentokrát pro změnu být provozována s komunistickým Ruskem. Poláci, kteří ode dávna žárlivě pozorují stav našeho rusofilství a pozorují tedy také to, co se nyní v některých našich novinách pošetilého děje, vydali ihned bulletin: „Čechy ochuravěly ruskou nemocí“. „Náhle“, napsal „Ilustrowany Kurjer Codzienny“, „počínají čeští novináři jezdit na dovolenou místo do Tater na Krym a místo aby pili vodu v Karlových Varech, div že nadšením nepijí petrolej v Baku“. Samo o sobě by to ovšem nebylo nic špatného, kdyby naši redaktoři jezdili do Ruska — jistě se tam konečně více dovědí o tom, co se ve světě podstatného děje než mezi lázeňskými hosty na Štrbě. Ale přece jen Poláci mají právo aspoň k části té legrace, kterou si z nás dělají. Ovšem, jestliže my jsme se nyní se sovětským Ruskem sblížili, tedy je to velmi vážná i velmi potřebná věc — pan Hitler už vidí, že působí jako zázračná mast na vzrůst spolků a že nevjede do svého okolí tak snadno jako nůž do másla; jestliže však někteří mezi námi se domnívají, že jsme se s komunistickým Ruskem sblížili na nějakém slovanském základě, dopouštějí se omylu, který nedělá čest ani jejich informacím ani jejich rozumu.

V našem rusofilství ovšem nastalo v poslední době jakési vystřídání. Bývalí rusofilové odpadli — stali se z nich skoro japonofilové, asi proto, že sovětské Rusko neuspřádalo na svém území majetkové poměry tak,

jak si je představovali. Stojí za to citovat, co nám do redakce napsal jeden takový rozzuřený bývalý rusofil:

„My, český střední stav, proti předválečné době ochuzený a uražený, aniž bychom znali důvod své persekuce, bolševiky nenávidíme a proklínáme. Uznání „země ďáblov“ stalo se bez nás a proti nám. Největší radostí našeho života by byl den, kdy by německo-japonská armáda vtrhla do Moskvy, kdy by šikmoočí vojáci vyhodili zdechlinu té šílené mongolské gorily z mausolea na smetiště . . . Jsme Slované, ale raději bychom viděli žlutolícího Mikada na trůně Petra Velikého než bolševiky ve vlasti Turgeněva. Kéž dá Bůh válku sovětsko-japonskou a kéž dá skvělé vítězství Japonsku! Smrt bolševismu! Ať žije Kramář!“

Také příspěvek k dějinám pravých slovanských lidí u nás. Tu se ovšem něčí třídní cit podráždil až k nepřičetnosti — ale i klidnější rusofilové starého typu milují z celého Ruska už jen zbytky emigrace, která dohasíná po evropských a asijských městech. Na skutečné dnešní Rusko by rádi vypustili všechny žlutolící a šikmooké, kolik by jich k tomu bylo ochotno. Místo tohoto starého typu rusofilského, který došel tak daleko, že z tisíce Rusů jich devětset devětadevadesát nenávidí více než Němce, více než Hitlera a Goeringa, více než Horthyho a Habsburky, narodil se nám zlehounka, přes noc, nový typ horovatelů pro slovanskou vzájemnost, tentokrát z levého tábora. Impresionistické příčiny zrození byly výše uvedeny.

Toto nové slavjanofilství je ještě povrchnější a neinformovanější než slavjanofilství staré. Nemá vůbec žádnou naději, že získá partnera. Je nejsamomluvnější samomluvou, jež byla kdy vedena. Na jeho omluvu může býti uvedeno, že snad ani samo sebe nebere vážně. Zrodilo se ze žurnalistické povídacivosti a nežije zatím nikde jinde než v některých našich novinách, majíc tam za úkol jen efektněji zakončit článek nebo vyzdobit nadpis. Žádný rozumný politik, přemýšleje o vztazích mezi námi a sovětským Ruskem, nebude se ani na okamžik domnívat, že tu může slovanství hrát nějakou, byť sebe skromnější roli. Tedy proč se nám o něm mluví?

Také nyní se musíme snažit, abychom přesně věděli, na čem jsme. Rozhodně na to každý z nás může bez obav vsadit krk, že nestojíme před obrodou slovanské vzájemnosti. Činí-li se tu a tam na to narážky, tedy je to jen důkazem toho, že heslo slovanské politiky je v naší duši připraveno jako dobře vyschlý troud, který vzplane, padne-li do něho nejmenší jiskra. Jak nepatrná jiskra to byla — a už šlehaří plamínky!

Historie našeho národa je vyplněna prorokováním, že Rusko bude dělat slovanskou politiku. Ale už Holeček, jeden z těch proroků, byl nucen doznat: „Na skutky je slovanská skutečnost dosud velmi chudá.“ Žádá se, abychom věřili, že náhle zbohatla na skutky nyní, když je Rusko pod vládou Stalinovou? Žádný fakt, ba ani žádný zlomek faktu, žádná věta z projevu ruského státníka, žádná řádka z knihy současného ruského spisovatele nenasvědčují tomu, že by bylo svědomitému pozorovateli dovoleno pokládat slovanství za nějakou skutečnou sílu v dnešním Rusku. Kdo ještě z nových ruských lidí ví, že vůbec existovala

jakási slovanská idea? Musea se slovanskými archivy byla zasypána v politickém zemětřesení — nové Rusko se zrodilo, nic nevědouc o slovanství. Jediná mezinárodní vzájemnost, ke které je ochotno, je proletářská vzájemnost, a jediné známky jakési vřelosti, které bylo možno za sedmnáct let zpozorovat na tváři tohoto tvrdého státu, platily Čiňanům — nedělejme se raději komickými a neposkakujme za Rusy, uboze jim nabízejíce ideu, kterou dávno lomozně a s opovržením zavrhlí hlasy všech svých autorit a která pro ně pranic neznamena, leda doklad hlouposti starých časů. Jestliže vůbec o slovanství se zmiňují, tedy jen jako o jednom z opiových preparátů, kterými buržoasie omamovala lid. Mluvíti o slovanství a o komunistickém Rusku jedním dechem může jen někdo, kdo vůbec nic neví ani o komunismu ani o dnešním Rusku. Pozoruhodno, že také takoví vyskytují se mezi těmi, kdo vyrábějí české noviny.

V osmdesátých letech minulého století dva ruští geniové, Tolstoj a Dostojevský, přeli se o slovanskou otázku. Dostojevský horoval pro pomoc Slovanům, mučeným Turky, ale Tolstého Levin v „Anně Karenině“ se vyslovoval: „Já sám jsem lid a necítím pro utiskované Slovanů nic.“ Není pochyby dnes, kdo tuto při vyhrál, ať právem, ať neprávem. Celé soudobé Rusko soudí: já sám jsem lid a necítím pro Slovanů. Co tedy chceme s oním zastaralým romantismem, který v nás ještě chvílemi hárá? Netvaříme se tak, jako by Rusové jen sami dobře neviděli, co jsou, jako bychom my byli určeni dopomoci jim k tomu, aby objevili svou pravou podobu. Velmi dobře vědí, co jsou: socialistický, ne slovanský stát, a bez lítosti a dávno se zbavili všech vzpomínek na slovanství.

Takový je skutečný stav slovanské otázky v Rusku. Ovšem, sblížili jsme se v poslední době značně s tímto státem, ale o nic více než ostatní neslovanské státy ve Svazu národů. Co přivedlo Rusko na stranu naši a všech ostatních Německem ohrožených států? Chladná, politická úvaha, zakončená na vlastním zájmu, nic více. Žádné hnutí citu. Rusko má právě takový zájem na míru jako my, a snad dokonce již uznalo, co se dlouho zdráhalo uznat, že totiž demokracie je lepší jev pro blaho světa než fašismus. To je vše, co nás svedlo dohromady. Nebijme čelem do zdi a nepřipravujme si ještě jedno, tentokrát katastrofální zklamání se svou romantickou slovanskou ideou. A nedávejme pošetilými zmínkami našich novin o „slovanské velmoci“ zbytečně Italům a jiným příležitost, aby předstírali strach z panslavismu.

F. Peroutka.

poznámky

Kapitola z politické morálky

V té věci, kterou se noviny hodně zabývaly, totiž ve věci náhlého přesídlení šéfredaktora „Poledního listu“ do novin agrárních, uznal zatím za vhodno podati veřejnosti oficiální vysvětlení šéfredaktor „Venkova“, p. senátor Vraný. Jaké to však podivné vysvětlení! Slovo „doznání“ bylo by spíše na místě. Je to vysvětlení, po jakém si člověk řekne: jaký to Machiavelli se nám narodil! Hle, co v podstatě říká p. senátor Vraný: Když p. Kahánek roku 1926 odešel z „Českého Slova“ (dosud se vedou spory o to, koho dřív napadlo, že by měl odejít, zda jeho nebo vydavatelstvo), přijala ho agrární

strana do svých služeb. Dovolila mu, aby se potom ujal vedení „Poledního listu“, a nyní tedy se p. Kahánek vrací zase tam, kam patří, nikterak si na svém dosavadním působišti nezadav v očích agrární strany.

Abychom pochopili, proč roku 1926 nebo 1927 agrární strana přijala p. Kahánka do svých služeb, je třeba vrátit se duchem do oněch dob, jež byly časem bouřlivého zápasu mezi pravici a levici. Abychom pochopili, proč jej nyní — po známé činnosti v Poledním listě — přijímá znovu, k tomu je třeba ponořit se duchem nevíme do čeho všeho.

Snad dovolíte, abychom citovali, co jsme roku 1927 napsali o první zastávce p. Kahánka u agrárníků: „Konservativní tábor“, napsali jsme, „pokračuje pilně ve své organizaci. Je to trust a má obstarávati společné zájmy konservativní domácnosti: scházejí se v něm k společnému činnosti agrárníci, národní demokraté, klerikálové i jeden muž, který má livrej závodu Jiřího Stříbrného. Tento muž, vlastním jménem Kahánek, je ostatně dokladem, jak dalece pokročilo dorozumění uvnitř konservativního tábora. Není už třeba, aby žurnalista patřil k té či oné straně: může být prostě přidělen právě frontě jako celku, a na konec si ho vezme ten, kdo má největší nouzi. Když pan Kahánek velkým obloukem vyletěl z „Českého Slova“, šli kolem právě nějací vlivní mužové z pravého tábora. Slyšíce, jak ten muž, ležící na zemi, nadává na Beneše až do třetího kolena, zdvihli ho, oprášili a schovali, řkouce: Někdy se může hodit. I uschovali si ho v redakci „Venkova“, čímž si p. Kahánek získal historické postavení jakožto první socialista, který byl živěn na agrární útraty. Když pak už nebylo jinak možno a p. Stříbrný musil si zařídit vlastní podnik, řeklo si vrchní vedení právě fronty, že co si člověk v mládí schová, v stáří jakoby našel, a povolilo, aby p. Kahánek byl přidělen p. Stříbrnému. A agrárníci nad tím ani nebědovali. Právý blok vůbec vložil nějaké své úsopry do žurnalistů ...“

Nebyla to špatná analyza, můžeme si říci nyní, když byla potvrzena doznáním p. Vraného. Leccos se odhaluje, co v minulosti vypadalo nepochopitelně. Bezdavně zdá se být dokázáno zejména tehdejší tajné spojení mezi agrární stranou a p. Stříbrným. Jinak by mu byli zajisté svého žurnalistu nepůjčili. Ale p. Stříbrný měl tehdy vykonávat určité úlohy pro pravici . . . Platil — omylem — za muže, který dovede socialistům odvésti velkou část jejich voličstva. Teprv později se ukázalo, že to byl špatný výpočet a že dovede voličstvo odlákat toliko stranám pravým. Bereme tedy na vědomí, že na zakládání „Poledního listu“ měla agrární strana činnou účast, utrhujíc si od úst Kahánka a půjčujíc ho tomuto orgánu. Agrární strana žila tehdy v náladě: vše pro oslabení socialismu.

Tedy komedie číslo první: Nejsilnější vládní strana, strana ministerského předsedy, posílá svého novináře, aby proti ní dělал opozici — a to opozici velmi neloyalní, jak všichni víme. Vše, co vlada v posledních letech dělala, bylo v „Poledním listě“ napadáno a hanobeno — prostý člověče politický, vezmi na vědomí, že tuto ošklivou a nesvědomitou opozici pomáhala vytvořit hlavní vládní strana, a srovnej si to v hlavě, jak umíš. Byl to patrně tah z oboru vysoké politické strategie. Kdo se tomu dovede podívat, nechť se přihlásí.

A teď komedie číslo druhé. Vlastně rub té komedie první: nejzrušivější opoziční žurnalista, nejzapisáhlejší nepřítel vlády, hlas opozičního „Národního Lidu“ a kdoví co ještě byl po celou dobu, co toto prováděl, fakticky ve službách vládní strany, jak se nyní dovídáme. Co řeknou oni lidé, kteří byli tak pošetilí, že mu věřili? Jak se nyní budou stydět, když poznají, že si to vládní strana jen zahrávala s jejich naivností?

Nevím, co p. Vraný chtěl svým vysvětlením dosáhnout. Snad chtěl p. Kahánka poněkud čistit. Kartáčoval ho však tak prude, že mu utrhl kabát a bývalý šéfredaktor „Poledního listu“ stojí teď před veřejností v košili, která není čistá. Hlavně před svou bývalou veřejností, před tou, před níž napodobil hlas nekompromisní národní opozice.

Zdalo se nám potřebným, abychom se této osobní věci také dotkli. Jestliže se nemýlíme, není to osobní záležitost, nýbrž důkladná otázka politické morálky. —fp—

Má katolictví vyhráno?

Byla v „Prítomnosti“ nedávno krátká polemika mezi anonymním dělníkem, Ferd. Peroutkou a Alfredem Fuchsem o katolictví. Dělník byl radikálně proti katolictví, Peroutka radil k toleranci z politických důvodů, Fuchs se pohoršoval

nad oboma predešlými a dával na srozuměnou, že katolicizmus znovu víťazí. Víťazí opravdu?

Zdá sa mi, že situácia katolicizmu ďaleko není tak jasná, a prostá, jak si Fuchs predstavuje. K víťazstvu je ešte veľmi ďaleko. Každý, kto má otvorené oči, ovšem rád uzná, že protikatolícky boj po výhre očablil a že protikatolícké argumenty vyčíchly. To sa stalo jednak preto, že predválečný boj proti katolíctvu sa napájal zejména z politických zdrojů, a keď politické príčiny pominuly, zeslabil sa i odpor ke katolíctvu; a jednak i preto, že sa zmenila nálada v obeh filozofii. Pries to se katolíctví nemůže chlubit velkými úspěchy u myslících lidí. Proč? Protože přestalo být náboženstvím. Je to dnes podivná směs politiky, strachu z důsledného myšlení, touhy po klidu, mystiky a nevím čeho všeho. Katolícké „úspěchy“ jsou velmi negativní. Katolíci prostě využívají příznivých okolností a nabývají odvahy — toť vše. O nějaké opravdové náboženské obnově uvnitř katolicizmu lze sotva mluvit. Všimneme si jen, jaké rozmanité živly v sobě slučuje tato veliká církev. Davy jejích stoupenců sahají od lidí primitivních přes uctíváče Nejvyšší bytosti, mystiky a konzervativce až po nábožensky lhostejné oportunisty. Pravověrné jádro v tomto přepestrém shromáždění je velmi malé, ale seskupuje se kolem něho veliká periferie, která z politických nebo sentimentálních důvodů jde prostě s sebou. Církev je s tím spokojena a liberálně to všecko přijímá pod svou pohostinou střechu. Lidé, kteří to s vírou myslili doopravdy, nejsou právě v nejlepší poměru k oficiálnímu katolíctví a zůstali outsidersy. Ani politická linie církve zvláště neimponuje. Jednou sázejí katolíci na kartu liberalismu (viz Německo) a sklizejí za to sympatie, po druhé však asistují ještě ochotněji autoritářským pokusům, domnívají-li se, že by z toho mohli mít prospěch (viz Rakousko). Tomu se říká chodit ode zdi ke zdi, a takový pochod nepovzbuzuje diváky k účtě. Já vím, co se na tuto námitku odpoví: „Katolícká církev není politická organizace a nepřisáhá na žádný politický systém. Proto má volnost hledat své politické dobro, kde se právě dá.“ — Dobrá, uznáváme, že je to zásada, ale chválit ji nebudeme. Podobá se nápadně prospěchářství.

Tak to tedy podle našeho zdání s katolíctvím doopravdy vypadá. Máme mu snad proto vyhlašovať kulturní boj? Ani nás nenapadá. Jsme naopak ochotni ponechat katolíckým všecku volnost, jaké jen si mohou rozumně přát. V ničem nebudou mít monopol, nýbrž jen tolik práv jako každé jiné náboženství. Ať za těchto podmínek ukáží, co dovedou. Podle toho, co jsme posud měli možnost vidět, toho nebude mnoho.

Z. S.

Konsumentí mezi dvěma výrobci

Řve výrobce a chce svou obět míti — to je, v krátkosti řečeno, smysl boje, který se rozpoutal o Baťovy správkárny. Tentokrát křičí výrobce malý, obecně známý pod jménem švec, tento, jestliže se nemýlíme, velmi zaostalý typ výrobce. Žádá nic menšího, než aby stát donutil řeku konsumu téci jiným směrem, než jaký si sama vytvořila; aby donutil ji téci zase do malých ševcovských dílen, od nichž se kdysi odvrátila. A poněvadž ministrem obchodu je příslušník strany lidové, a poněvadž tato strana je na pochybách, stačí-li jí k volebnímu úspěchu idea křesťanská sama, a neměla-li by se pro jistotu podepřítí nějakou službičkou živnostníkům, byl v ministerstvu obchodu vypracován návrh zákona, podle kterého do tří let má nad Baťovými správkárnami vyrůst tráva. Má tedy zakročiti stát a má úředně zaručit konsumenty těm, jimž konsumentí vyslovili nedůvěru svým spontánním odchodem k Baťovi. Neposlušný, vzdorovitý konsument má být zkrocen; rozmar svobodné volby mezi lepším a horším má být z něho úředně vyhnán; z kapitalistického řádu, který stó let se honosí tím, že svobodná konkurence zajišťuje v něm vítězství lepšího muže a lepšího výrobku, má být svobodná konkurence vyloučena.

Firma Baťa proti tomu zosnovala plebiscit a pošle vládě jako důkaz větší počet pro ni odevzdaných hlasů, než jaký kdy docílila a docílí u nás politická strana. Vlastně byl tento plebiscit zbytečný: konsumentí dávno provedli praktické hlasování právě tím, že přeplnili Baťovy správkárny a vyldnili obuvnické dílny. Dali důkladně najevo, že Baťovu práci pokládají za lepší, rychlejší a levnější a jeho správkárny za lidumilné zařízení; proč by k němu jinak chodili? Vskutku nejsou zkušenosťi kohokoliv z nás, kdo měl něco k správě a zavolal si na to řemeslníka, takové, aby nás naladily příznivě k řemeslnickému stavu. Tito muži se chovají se sebe-

vědomím a netečností monopolistů. Baťova konkurence učila aspoň jeden druh řemeslníků lepším mravům a lepší práci. Nyní tedy jde o to, aby tento veřejný element pokroku přímým zásahem vlády byl vyloučen.

Proč toto píšeme? Proto, aby vláda, mající v rukou návrh z ministerstva obchodu, uvážila, že 1. poněvadž toto jest boj o konsumenta, přísluší v něm snad také konsumentu slovo a dosti svobodné vůle, aby v oboru spravování bot sám mohl hledati své dobro; 2. poněvadž vláda, když důkladně snížila platy všech veřejných zaměstnanců, zaručila se zároveň, že nedopusťi zdražení životních potřeb, musí dbáti také v této věci, aby zdražení nenastalo; je dostatečně známo, která z obou svářících se stran pracovala k láci, a která nikoliv.

Osnovatelé tažení proti Baťovým správkárnám mají jediný argument, jehož závažnost i my jsme nakloněni uznati; ve všem ostatním ani polemizovat nemohou, poněvadž fakta jsou příliš zřejmá. Říkají: střední stav nesmí býti zničen. Jenže i tento argument má dvě stránky. Střední stav nejsou toliko obuvníci, nýbrž i ten dav, který se hrne do Baťových správkáren. Vydáme-li konsumenty na milost a nemilost zaostalým a draze pracujícím výrobcům, pak bude střední stav zcela určitě zničen. Jednou z Baťových zásluh je právě to, že ve svém oboru ulehčil střednímu stavu život.

—fp—

Už nejste pro svobodu podnikání?

Ti, kteří nyní tak hlasitě žádají, lidovci a živnostníci, aby „stát zakročil“ proti Baťovým správkárnám, hájí jinak stejně hlasitě t. zv. podnikatelskou svobodu. Říkají, že se stát má co nejméně plésti do hospodářského podnikání. Dobře: jakým právem se s této strany pak žádá, aby stát omezil svobodu Baťova podnikání? Lidé mohou býti pro svobodu podnikání, nebo mohou míti názor zcela opačný: že stát má nejen právo, ale dnes i povinnost regulovati hospodářský život a omezovati svobodu podnikatele tam, kde to žádá zájem obecný. Ale to, co se tropí proti Baťovi, je zásadová bezpáteřnosť. Ti, kteří chtějí svobodu podnikání, volají: omezte svobodu podnikání, ale jen u Baťi a u několika firem, kde se nám to hodí a líbí.

V. G.

Hlinkovy řeči k Čechům

Hlinka si zase jednou po dlouhé době zajel promluvit k české veřejnosti. Mluvil o poměru Čechů a Slováků. Théma rozhodně zajímavé, zejména v době československo-polského nedorozumění a zvláštního zájmu Poláků o Slováky. Ale v projevech vůdce slovenských autonomistů nebylo nic nového. A přece Hlinkovy řeči způsobily v české veřejnosti jistě naděje. Čeští katolíci viděli v Hlinkově cestě nový krok k uskutečnění katolíckého bloku. Ostatní česká politická veřejnosť chtěla tentokrát vidět v Hlinkovi jen člověka, který by mohl zjednodušit vnitropolitické poměry československé. Zdá se však, že i tentokrát budou zklamány všechny naděje jako už tolikrát před tím. Ludová strana se nemůže za daných okolností odhodlat k tomu, aby vytvořila s československou stranou lidovou organizační celek, který by spočíval na aktivní basi československé. Poněvadž raison d'être lidové strany byl a bezpochyby ještě na dlouho zůstane požadavek autonomie. Autonomie v tom smyslu, jak dosud byla ludovou stranou hlásána, je však nepřijatelnou pro kteroukoliv československou stranu. A ujednání nějakého kompromisu zdá se být také dost pochybné, poněvadž lze těžko věřit, že by se luďáci spokojili s určitou, s československého hlediska přijatelnou formou decentralisace.

Ludákům dnes nejde ani tolik o to, aby vytvořili nějaký blok, z něhož by jim plynul jistě menší užitek než jejich partnerovi, jako spíše o to, aby ukázali, že existují v československé politice. Vedle toho (a to velmi) záleží Hlinkovi na tom, aby ze Slovenska zmizelo slovenské křídlo české strany lidové. Proč vůdci největší slovenské strany záleží tolik na této početně celkem málo významné straně? Hlinka by předně rád soustředil všechno slovenské kněžstvo u sebe. A potom: tuší možnost, že by katolícká strana slovenská (třeba i početně malá, ale za kterou stojí veliká strana česká) mohla být útočištěm pro ty katolíky, kteří přestali věřit v uskutečnění autonomistických zázraků. Zbavit se tohoto nepřijemného konkurenta a zůstat sám pánem politického Slovenska, to je smysl dnešního Hlinkova manevrování. Hlinka k němu použil psychologicky velmi vhodně chvíle, připravené polskými pozornostmi k Slovákům

a nadějami v brzkost parlamentních voleb. Křik, který po nezdaru o vytvoření katolického bloku spustí, bude jen vyvrcholením manévru který měl politicky luďáky posílit a dokázat ztroskotání jejich dobré vůle na cizí neústupnosti. *Dr. v h.*

O tom zapomenutém plánu

Pan Fr. Pater se zmínil kdysi v *Přítomnosti* o návrhu na vytvoření velkých nadstátních podniků, které by měla uskutečnit Společnost národů jako osvobozující dílo. Tento návrh nebyl zapomenut. Je to s ním mnohem horší. Byl stokrát převrácen na ruby, přepracován, schválen deseti různými institucemi, prohlášen za spásu lidstva, za nesmyslnou utopii, za nejlepší odstranění hospodářské krise a nezaměstnanosti, avšak při tom zůstal a zůstává v plné své čerstvosti n a v r h e m.

Cestuje od konference ke konferenci, od zvláštního výboru k mimořádným komisím jako věčný žid, stal se podnětem k utvoření „mezinárodního sjezdu pro veřejné práce národní i mezinárodní“, avšak dosud ani jediná vláda závazně nepohlásila, že uskuteční některý z četných projektů velkorysých veřejných prací.

Historie plánu na velké veřejné práce je skutečně pohnutá. Příznivci tohoto plánu tvrdí, že poněkud k němu byl dán již v roce 1909 návrhem profesora Bowleye v tak zvané „Poor Law Commission“ v Anglii. Pak plán přeskočil 10 let a oceán, neboť až teprve první Mezinárodní konference práce ve Washingtoně doporučila všem členským státům Mezinárodní organizace práce, aby „uskutečňovaly veřejné práce a zachovaly je pro období nezaměstnanosti“. V tu dobu však byla zahájena zlatá éra blahobytu, takže plán veřejných prací o sobě dal slyšet, až když tu byla světová hospodářská tiseň. Ženeva se plánu věnovala až r. 1931 v lednu, ale pak takřka každý měsíc. V lednu doporučil Mezinárodní úřad práce, aby státy prostřednictvím orgánů Společnosti národů společně podnikaly velké veřejné práce mezinárodního rázu. Zároveň se této myšlenky chopila Evropská unie — blahé paměti — instituce drahá Briandovi, jenž ještě před svou smrtí snil o položení základů Spojených států evropských. Přiznejme upřímně, že zájem Evropské unie návrhu spíše uskodil než prospěl, jelikož Evropská unie krátce po svém utvoření se stala pohřebištem neuskutečnitelných návrhů. Všechno, co šlo utopit, bylo s úsměvem postoupeno Evropské unii k dalšímu zařízení. Než pohřeb plánu na mezinárodní veřejné práce byl předčasný. Mezinárodní úřad práce exhumoval živého nebožtíka tím, že v dubnu 1931 podal radě Společnosti národů pamětní spis o „užitečnosti velkých veřejných prací mezinárodního rázu“. V květnu se konal druhý pohřeb věčného plánu. Plán přešel opět do Evropské komise, jež shledala, že problém je tak dalece finanční, že musí být zkoumán zvláštním výborem pro otázky úvěru. Pak se o plánu dověděly evropské vlády, neboť byly vyzvány, aby podaly konkrétní návrhy na veřejné práce, jež hodlají uskutečnit. Koncem června odpovědělo celkem 26 států, z čehož všech 26 tak učinilo v přesvědčení, že je třeba mít nějaké plány v zástavě, kdyby snad se stal zážrak a v Evropě se našlo 5 miliard zlatých franků, jichž bylo k uskutečnění návrhů zapotřebí. Ochotní statistikové vy počítali, že plán opatří 550 milionů pracovních dnů, 10 až 15 let práce, a . . . plán znovu nastoupil cestu po komisích.

Bylo zřejmo, že plán sám o sobě neobstojí. Obratem ruky byl spojen s novým plánem: bývalý ministr financí v Belgii finanční znalec Francqui vypracoval plán na zřízení mezinárodní úvěrové banky. To bylo v červenci r. 1931. V srpnu vypracoval zvláštní výbor pro úvěrové otázky zprávu, ve které doporučil výboru pro veřejné práce, aby zkoumal: 1. užitečnost jednotlivých návrhů vlád s hlediska národního i s hlediska celkového evropského hospodářství; 2. rentabilitu a výrobní schopnost navrhovaných podniků. V září shromáždění Společnosti národů bylo nuceno přijmout naléhavé usnesení, ve kterém vyzvalo zvláštní výbor pro veřejné práce, aby urychlil uskutečnění svých plánů. V říjnu dostaly vlády evropských států nový dotazník; zvláštní výbor potřeboval již jen podrobnosti navrhovaných podniků. V březnu 1932 zvláštní výbor vybral různé plány dvanácti států. V dubnu Mezinárodní konference práce obnovila svůj útok na plány mezinárodních veřejných prací, žádajíc vypracování seznamu uskutečnitelných podniků, organizací financování plánů a zajištění bezodkladného provedení návrhů. Vyšlo najevo, že veřejné práce mezinárodního rázu by mohly odstranit nezaměstnanost zdravotnickými pracemi, vodostavbami, vodovody, ozdravováním nezdravých krajín, stavbou dělnických domů, elektrifikací venkova atd. Pak plány nastoupily cestu po konferencích světového jména. V Lausanne na konferenci o reparacích bylo roz-

hodnuto, aby Evropská komise podnikla ozdravení států střední a východní Evropy. V září konference ve Štřese počala rozlišovat plán na utvoření úvěrního fondu pro strádající státy od plánu na měnovou rekonstrukci, ale její usnesení záhy přešla do kategorie historických dokumentů.

Koncem roku 1932 se objevila na obzoru spásná světová konference pro měnové a hospodářské ozdravení, a ihned všechny plány veřejných prací putovaly do Londýna s touto charakteristikou dané situace: přítomnost 30 milionů lidských stvoření, odsouzených k bídě krisí a obchodní válkou nebo zatěžujících zdrcující vahou státní rozpočty, nás upozorňuje na povinnost hospodářsky se organisovat . . . To opět jeden řečník na shromáždění Společnosti národů vzpomněl nešťastných plánů.

Další osud plánu na veřejné práce mezinárodního rázu je nesmírně smutný. Londýnská konference měnová a hospodářská připomínala stavbu věže babylonské s tím rozdílem, že v Londýně nastalo katastrofální popletení měn místo jazyků. O veřejných pracích a financování válekou nebo zatěžujících zdrcující vahou státní rozpočty, nás upozorňuje na povinnost hospodářsky se organisovat . . . To opět jeden řečník na shromáždění Společnosti národů, že plány na mezinárodní veřejné práce jsou uskutečnitelné. Mezinárodní konference práce definitivně zařadila do svého pracovního pořádu tuto otázku. Je pozoruhodné, že je to první problém, v jehož řešení se zástupci dělníků výborně shodnou se zástupci zaměstnavatelů, avšak setkávají se s naprostým nesouhlasem s vládními delegáty. Zaměstnavatelé i dělníci přirozeně očekávají od veřejných prací dodávky a zaměstnání, kdežto stát, vláda se bojí zvýšení rozpočtu. Odysea, kterou dosud vykonává původní plán mezinárodních veřejných prací, je jen z mnohých dokladů o dnešním zmatku ve světovém hospodářství. Otázka má — bohužel — zlé pozadí, které svědčí i o mravním zmatku dnešního světa. Vedle těchto plánů jsou totiž i jiné plány, proti kterým od února 1932 bojovala marně a bez naděje na vítězství ženevská konference pro snížení a omezení zbrojení. Odzbrojovací konference, jako mnohé jiné, zůstala bez výsledků, avšak plány na uskutečnění velkých válečných podniků byly již předloženy inženýrům a první „velké stavby“ vpluly na moře, vzletly do vzduchu a pustily se s hlukem po krajíně do manévru. Útěcha, že i tyto veřejné práce přinesly zaměstnání nepracujícím, je trapně chabá.

Mezinárodní konference práce v květnu 1934 učinila usnesení, přijaté 84 hlasy proti 1, ve kterém konference doporučuje, aby již jednou byl přijat konečný návrh na provedení velkých veřejných prací mezinárodního rázu. Roku 1935 můžeme začít znovu. *Tenax (Ženeva).*

Politika a margarín

Tuzemský průmysl umělých pokrmových tuků, který možno považovati za jedno z nejvyspělejších průmyslových odvětví našeho hospodářského života, dostává se do přímého konfliktu se zástupci ochranné zemědělské politiky. Agrární politici spatřují totiž v cenovém rozdílu mezi margarínem a umělými pokrmovými tuky a mezi přirozenými zvířecími tuky jednu z hlavních příčin klesající spotřeby přirozených omastků, jichž jsou hlavními producenty.

Margarinový průmysl na našem území možno rozdělit na dvě formou a obchodní organizací podstatně se různící skupiny. První velká skupina patří do zájmového prostředí Schichtova koncernu, který soustřeďuje a kontroluje 70—80 procent veškeré produkce umělých tuků na území ČSR., ačkoliv samotné Schichtovy závody jsou vybudovány na takovou kapacitu, že by mohly kryti celou tuzemskou spotřebu umělých omastků. Schichtovu tuzemskému koncernu dále buď přímo patří, aneb z valné části podléhají jeho kontrole závody „CENTRA“ v Děčíně, Gröger v Krňově, závody „DELTA“ a konečně i hloubětinská „SANA“. Společnost Schichtova je opět složkou mamutího koncernu „UNI LEVER“ (Margarinová Unie), společnosti, vybavené miliardovým kapitálem, jejíž zásahy jsou pociťovány v celém světovém průmyslu umělých pokrmových tuků. Zbývajících 20—25 procent celkové tuzemské spotřeby uhrávají samostatné podniky v českých rukou se nacházející, z nichž třeba uvést: Závody „KOSMOS“ v Čáslavi, Froněk a Dána v Satalicích, Bří Bartoňové, Vršovice, Kubín v Úvalech, podniky Velkonákupce, některé moravské závody, Haikona v Olomouci, kromě jiných. Z novějších třeba uvést N. Eisnera v Selci a rakovnického Ottu, který se snaží přesedlati z mydlářství do příbuzného

oboru umělých tuků. Na tyto, samostatně pracující podniky, rozšířila se síť koncentračních snah Schichtova koncernu, jehož plánem bylo dosíci monopolního postavení vykupováním samostatně pracujících margarinek se současným zastavením jejich provozu. Tato akce se však setkala s živelným odporem našich výrobců. Margarinový průmysl musil prodělati v posledním čase několik těžkých zkoušek. První bylo vládní nařízení, jímž byl zrušen cla prostý dovoz mastných olejů a olejů z palmových jader a kokosových ořechů. Tímto opatřením domnívali se jeho iniciátoři, že dosáhnou zvýšení cen umělých pokrmových tuků a odstraní tak snadným způsobem aneb alespoň podstatně sníží cenový rozdíl mezi margarinem a přirozenými omáskami.

Výsledek této záměrné akce, označované jako pomoc zemědělskému stavu, byl však poněkud jiný, a skončil zřejmým nezdarem navrhovatelů. V té době byly kromě závodů „KOSMOS“ v Čáslavi pouze Schichtovy závody vybaveny rozsáhlou a nákladnou aparaturou pro lisování olejů a jich rafinaci, zatím, co ostatní tuzemské margarinky neměly tohoto zařízení, aby mohly zpracovati původní suroviny, t. j. kokosový ořech a palmová jádra, jejichž import zůstal prostý cla. Nezdařila-li se tedy Schichtovu koncernu jeho snaha po soustředění veškeré produkce margarinu v jeho rukou, stal se tímto postupem na čas cenovým diktátorem základních surovin pro průmysl umělých omásek nezbytných, a celá akce přinesla pak jedině jemu prospěch. Je na bile dni, že tím byla jemu a jím kontrolovaným společnostem cenová soutěž v odbytovém boji s ostatními margarinkami značně ulehčena a závislost těchto, dosud samostatně pracujících závodů podstatně zvýšena. Pozdě teprve uvědomili si zástupci agrární politiky v parlamentě nechtěný dosah svých návrhů, a když se ukázal i prospěch celé této akce pro zájmy zemědělců jakožto nepatrný, byly hledány nové cesty. Prováděcími nařízeními bylo omezeno v dalekosáhlé míře používání margarinu a umělých jedlých tuků v živnostech pekařských a cukrářských a konečně vládním nařízením provedena restrikce výroby z odhadované spotřeby v roce 1933 na 650.000 q o plných 25 procent na 480.000 q se současným zavedením kontingentování produkce.

V příštím zasedání parlamentu má být podán návrh na zavedení nové spotřební daně na margarín a umělé pokrmové tuky. Vláda bude nucena počítati s odporem socialistů, kteří si uvědomí, že tuto novou daň by musili nésti v první řadě ti nejchudší, jímž za dnešních poměrů hluboce pokleslé kupní síly není možno konsumovati přirozených tuků, t. j. sádla a másla. Proti zavedení nové spotřební daně bude mluvíti hlavně její poměrně malá výnosnost a pak slib vlády, že se ostře bude stavět proti zdražování. Neméně závažným zdá se být návrh na zavedení povinného míchání jugoslávského sádla při výrobě margarínu, které má být z SHS. odebráno za účelem krytí pasivního salda z kompenzačních obchodů s Jugoslavií. Ceny jugoslávského sádla totiž v poslední době značně stouply. Tím vším dosáhnou snad zemědělci konečně svého cíle, aby ceny margarínu a umělých pokrmových tuků podstatně stouply. Jest jenom otázkou, bude-li znamenati toto cenové zvýšení umělých pokrmových tuků zvýšený konsum másla či sádla, aneb nebude-li mít za následek omezení spotřeby tuků vůbec.

Ing. O. Palan.

Co významného se stalo první rařijovou neděli

Nic méně, než že podle živnostenského „Nového večerníku“ byla zahájena poslancem Najmanem po kratičkém oddechu další práce k obraně živnostnictva a obchodnictva. Za jakých obvyklých středostavovských ceremonií se toto opět zahájení událo, poučuje své trpělivé čtenáře živnostenský večerník — ve stručném přehledu — takto:

Prostorný sál a jeho galerie hotelu v P. byl naplněn do posledního místečka živnostnictvem. Vešel poslanec Najman, provázený předsedou organizace, místopředsedou atd. Zasedl u předsednického stolu za radostného vítání. Zahájena schůze. Pozdraveni účastníci, kteří se ovšem sešli ve velikém počtu. Potom byl ještě jednou přivítán za radostného souhlasu všech přítomných poslanec Najman a sice srdečnými slovy kolegou X. Poté rovněž srdečnými slovy přivítali posl. Najmana zástupci mladé generace a to: (jména tučně).

Nato kolegyně slečna Máňa Y. podala posl. Najmanovi velkou kyticí krásných růží a tlumočila mu lásku živnostnictva a obchodnictva. Potom bylo poslanci Najmanovi poděkováno za veškerou jím vykonanou práci. Jelikož pak na

této zahajovací schůzi byl také ještě jeden poslanec živnostenské strany, bylo mu uděleno slovo. Ten ovšem opětne pozdravil předsedu strany poslance Najmana při zahájení jeho neúporné činnosti na obranu živnostnictva a obchodnictva (viz shora). Poté konečně promluvil o tom, že je třeba, aby se všechno živnostnictvo a obchodnictvo organizovalo v živnostensko-obchodnické straně. Slova jeho byla odměněna hlučným potleskem. Poté ujmá se slova sám — poslanec Najman. Znovu je nadšeně pozdraven celým několikastovým shromážděním. Tím, že se ujal slova, zahajuje (už po třetí — viz shora) po kratičkém oddechu svou další práci pro živnostensko-obchodnický stav. A nyní: není možno (podle živnostenského večerníku) vůbec (!) vyličit obsah veliké, věcné a obsažné jeho řeči. Poslanec Najman vyličil napjatou situaci zahraniční, jakož i neblahé poměry hospodářské. Dále vyličil situaci vnitřní, neutěšené poměry živnostnictva, příčiny a důsledky těchto, jakož i vyličená cesta k tomu, co jedině může zachrániti živnostnictvo: organizování v živnostensko-obchodnické straně... A ještě jednou připomíná večerník: řeč jeho byla klidná, věcná, opřená za každou ta křídka větou pádnými doklady a důvody a provázena četnými příklady z praktického, zkušeného života, kolem sebe vše si bedlivě všímajícího, bystrého poslance Najmana. „Napjaté ticho pozorné naslouchajícího několik set hlasového shromáždění bylo co chvíli přerušeno nadšeným souhlasem s vývody svého předsedy.“

Podav svému čtenářstvu takový obsažný politický přehled, nemůže živnostenský list odolat, aby v zápalu zaměstnanecké oddanosti ještě nesdílel všem v „krisi se nalézajícím“ kolegům živnostníkům, kde všude jejich milý poslanec na kratičkém oddechu byl: zajel opět do Rakouska, do Jugoslaviie, přes Skadar až do Albanie (aby poznal, jak si tento malý stát, jemuž nikdo samostatnosti neupírá (!) — vede), z Albanie jel hned — do Německa, kdež v Kolíně nad Rýnem přihlížel velké slavnosti hakenkreuzler-ské a konečně též se podíval do Italie. Na kratičký oddech — je toho dost.

Pozoruhodný detail, který může zejména naše drobné živnostníky zajímati: vídeňská Kärtnerstrasse je prý v noci — liduprázdná... .

Jelikož pak ke konci své velké politické řeči poukázal pádnými doklady a vývody na výsady konsumů a družstev, byl odměněn za svoji klidnou, obsažnou atd. (viz shora) řeč dlouhotrvajícím potleskem, bouřlivým souhlasem a ovacemi.

Poté krásná schůze — ukončena.

Živnostnictvo a obchodnictvo by mělo skutečně už jednou uznat, že nic mu nepomůže v nynější celosvětové krisi, než když půjde všechno do jednoho aspoň jednou za měsíc poslouchati takoveto velké politické řeči o tom, kde všude poslanec Najman jezdil a stále jezdí. Potom může jít klidně domů za své pulty a do svých prázdných kramů a přemýšlet dále o tom, že „komu se nelení, tomu se zelení“, čili nepomůže-li si živnostnictvo samo, poslanec Najman mu svými stálými výlety do Paříže, Nizy, Berlína, Varšavy atd. — jistě — nepomůže!

f m

národní hospodář

Walter Tschuppik:

Zámožný člověk bez existence

Inserát, který se onedhy objevil v jednom z pražských deníků, zoufalý milostný dopis peněžního trhu, je v mnohém směru poučný. Zněl:

„Dal jsem do novin dvě anonce; dostal jsem více než sto nabídek, žádná však při podrobnějším prozkoumání nevyhovovala. Což skutečně není možno, abych se svými

400.000 Kč

našel novou existenci? Rád bych se stal činným účastníkem existujícího, nezávadného podniku. Nemám zájmu na zpro-

středkovatelích, fantastických nových zakládáních, zkrachovaných nebo šarlatánských podniků atd. Nab. p. zn.: „E. K. 3007— 5, do adm. t. 1.“

Nepožadoval-li inserent nepřiměřeně dobré zajištění a zúročení, je zřejmo, že existuje ještě stále dosti kapitálu, ač se všeobecně předpokládá, že nikoliv, že však není lákavých možností uložení. Ovšem že lidé hledají kapitál, ale jen k účelům, jichž se opatrný finančník obává; v inserátu jsou vyjmenovány: nová zakládání fantastického druhu, která kapitál rychle ztravují, sanace zkrachovaných podniků a všelijaké šarlatánské závody. Otázka: „Což skutečně není možno, abych se svými 400.000 Kč našel novou existenci“ zajisté není ojedinělá — to vězí již v povaze peněz — a proto, bohužel, musíme odpovědět: „Ne, za nynějších politických a hospodářských poměrů budete si sotva moci založiti novou existenci.“ Neboť žádný seriosní obchodník, žádný továrník či živnostník nepomýšlí na to, aby rozšířil svůj závod. Všeobecná situace nutí všechny k bojácné zdrželivosti, k zachování toho, co již mají, je-li třeba i omezení výroby, tak zvanou racionalisací, úsporností a restrikcí personálu. Vždyť kapacita většiny závodů zůstává do značné míry nevyužita — nač tedy investovat? K vážnějším, nově zakládaným podnikům není však důvěry, a to z mnoha s dostatek známých příčin. Velká nabídka kapitálu by musela působit depresivně, kdyby na druhé straně nebyla velká shánka po kapitálu, jenom že pro účely většinou nejisté. Touha po nejistotě a výnosnosti a nedostatek důvěry vytvářejí podivnou situaci.

Muž se 400.000 Kč pravděpodobně za čtyři nebo za pět let ztráví svůj kapitál, ježto z bankovních úroků asi nemůže žít. Přízpusobuje se tak zákonu, který dnes ovládá svět, státy i lidi: žij ze své substance, sněz svůj majetek. Kdo by mohl popírat, že svět půjde vstříc ochuzení — právě inserát, v němž se nabízejí peníze, je toho důkazem — dokud nezvýší výrobu. Thesi o nadprodukcii dnes již nikdo nevěří. Spíše se začíná rozmáhat poznání, že chyba vězí v nedostatečné distribuci statků a v organizaci. Je podivuhodné, ale se stanoviska jednotlivých států nevyhnutelně nutné, aby recept proti následkům rostoucí chudoby, nezaměstnanosti, snížení spotřeby, dalšího snížení výroby zněl takřka všude stejně: přízpusobování se chudobě na místo boje s ní. Všude se chudobě podrobovali úsporností a restrikcí. Soukromý podnikatel může ovšem pomýšlet jen na zachování a rentabilitu svého závodu. Ale ani státu a společnosti nelze zazlívat, jsou-li mezinárodní tendencí hospodářství a politiky nuceni k těmtož postupu. Sociální požadavky se zvětšují rostoucím chudnutím a proletarisací — tyto na sebe navzájem působí, čímž se vytváří smutné paradoxon. Chudoba není program, ale vytváří si jej; socialisaci chudoby! Cesta k chudobě je jako pád laviny, rychlost se zvětšuje geometrickou řadou. Obtíž vězí v tom, že je nutno uzavírat s chudobou kompromisy: mazlíme se s ní a zajdeme v ní docela, budeme-li tak pokračovat (příklad: zařazování nezaměstnaných v Německu do výroby).

Lidský egoismus a prostoduchost mas se většinou zabývají jen tím, co je nejbližší a nevidí velikých souvislostí. V roce 1873 — v roce krise — směl prezident Spojených států Ulysses Grant tvrdit: „Svět jdoucí za ziskem může míti konec konců jen jeden nutný cíl: svě-

tový stát s organisovaným plánovitým hospodářstvím“. Dnes by autarkisté odsoudili Granta pro velezradu k smrti. Při tom je nejpodivuhodnější, že přívrženci autarkie zastávali své stanovisko, čistě egoisticky v naději na zvýšení zisku. V oficiálním Německu se ovšem postupuje podle potřeby: daří-li se špatně hospodářství, tvrdí se, že hospodářství musí ustoupit politice, že autarkie je nutná ku prospěchu národního celku, k výchově lidí v bojovný národ, k odvracení od hmotařství a soustředění se na nové ideje atd. Útočí se pak i proti obchodnímu duchu vůbec (prospěch celku nad prospěch vlastní atd.), aniž je ovšem tento prospěch celku rázu hospodářského. Neodvažují se ovšem dosud v Německu říci plnou pravdu. „Budeme chudí, velmi chudí, docela chudí a zbídačelí, ale za to budeme bojovným, spartánsky prostým, nehmotařsky smýšlejícím národem“, tuto pravdu nelze říci, neboť neklame-li celá psychologie, chtějí masy práci, klid, výdělek a zajištěnou existenci. Snahy po autarkii jsou jen projevem zoufalství a hospodářským nesmyslem, jenž vznikl z nacionalistických představ. Rozrušují celou hospodářskou strukturu světa, vnášejí do světa nejistotu a ochuzují jej. Vyžadují stále nového uzavírání finančních hranic, cel. Světové hospodářství je tím ochromováno a vydáno na pospas politickým reakcím, jejichž následkem je proklamace násilí a moci. Povýšení politického násilí na mravní princip je následkem hospodářské autarkie: každá puma, která je kde ve světě hozena, k tomu přispívá ničením jistoty a tím i kapitálu. Došlo již tak daleko, že kapitál stojí bezradně na jedné straně a ten, kdo potřebuje kapitál, stejně bezradně na straně druhé: nemohou se k sobě dostat. Což skutečně není možno najíti někoho, kdo by se zajímal o 400.000 Kč? Ne, stalo se to nemožným. Svět by potřeboval, jak požadoval prezident Grant již za dob našich babiček, společného mluvčího, který by řekl národům pravdu, že lze buďto zemřít spartánsky v chudobě nebo býti nespartánsky šťasten ve svobodném světě. Bojovné spartánství, autarkie a obchodní duch jsou neslučitelný. Národy, které tomu věří, jsou na omylu. Ale autarkie teď již nakazila i tisk a všechny ostatní dorozumivací prostředky, učinila je autarkními, tudíž je ochudila a zbavila řeči. V mnohých zemích je tisk už jen ozvěnou autarkie: hrobníkem posledních pozůstatků světa, jenž byl kdysi bohatý.

Baťa — živnostníci — konsumenti

V osnově t. zv. malé živnostenské novely má být podle zpráv listů projednáno do konce tohoto roku opatření, kterým se má pomoci malým podnikatelům živnosti krejčovské a obuvnické tak, že by byly do tří let zrušeny velké správkárny obuvní a konfekční. Je to jedno ze starých přání politiky (smíme-li to tak nazývat) živnostenské strany, přání toho druhu, jako byl návrh na zrušení jednotkových obchodů a všech těch podobných přání s různými názvy a výklady, jejichž hlavní a ostatně lehce srozumitelný nerv je boj proti výsledkům podnikatelství zlínského. Tento speciální československý poměr se tu pokusíme vysvětliti, neboť — jak vidíme — se v mnohém liší od poměru mezi malým a velkým podnikatelem v jiných zemích.

Ačkoli tu jde v podstatě o boj malého, občanského kapitálu proti kapitálu velkému, jsou tu některé zna-

ky, které nás donutí k bedlivějšímu zkoumání, lze-li Zlín srovnávat s jinými průmyslovými giganty západní Evropy a Ameriky.

Mistrovská reklama nebo filosofie obchodu?

Ať byly mythologické časy zlínské jakékoli, tolik je jisto, že Tomáš Baťa učinil více než učinili všichni ostatní podnikatelé, kteří v téže době měli přibližně stejné hospodářské podmínky. K pracovitosti, energii, praktickým schopnostem, k obratnosti v jednání s lidmi v obchodním styku i v reklamě a k nesporné prozíravosti finančnícké bude třeba ve zprávách o Baťově růstu přidat jeden nový prvek — patrně ten, který chyběl ostatním, takže jeho výsledků ani zdaleka nedosáhli. Baťovi odpůrci jej nazývají dryáčnictvím, a skutečně také — pokud se pamatujeme — byli jsme překvapeni jistou nebývalou sdílností, s jakou Baťa při všech příležitostech promlouval ke svým zákazníkům. To konečně mohl činit kdokoli jiný, kdo měl dobrého reklamního šéfa nebo sám dostatek vynalézavosti. Baťa však nejen že se choval jako šest reklamních šéfů v jedné osobě, nýbrž vymyslel, propagoval a co důležitého — do jisté míry uskutečnil několik hesel, která, kdybychom očistili od každodenního hluku a od toho, jak jsme jim navykli, by mohla být základem nějakého ideálního semináře pro obchodní nauku. Nepůvodní sice, ale do té doby u nás neznámá myšlenka služby zákazníkům je na příklad these, o níž by měly být napsány odborné folianty. Kdyby její zásluha měla být jen taková, že nesrovnatelně zvýšila za několik let úroveň obchodního styku mezi prodávacem a kupcem, už zato bychom jí mohli být dost vděční. Doufáme ale nadto, že bude jednou prokázáno, že nebyla jen mistrným obchodním talem, nýbrž něčím jako zárodkem obchodní filosofie. Byli jsme až dosud zvyklí, že řada vysloužilých finančních titanů až k stáru nahlédla, že celé jejich podnikání, nahromadivší kopec milionů, bylo jaksi mravně lhostejné (málokterý se odvážil myslit, že škodlivé) a že je třeba tuto lhostejnost dodatečně vykoupit nějakou hrou na dobročinnost nebo mecenášství. Tomáš Baťa měl to štěstí, že už za mlada nahlédl, že sám obchod je opravdu mravně lhostejný, i když je zcela korektní. Cítil patrně, a lze to dokázat z jeho projevů, že pouhá výměna statků za statky nemůže stvořit mravní hodnoty. Cítil potřebu sloužit, i když jeho úspěchy byly takové, že se mohl lehce obejít bez takových skrupulí. Výsledky jeho práce a celý zlínský okres ukazují na víc než na obratnost. Lze se obávat, že kdyby Zlín ustoupil od té zásadní myšlenky svého prvního šéfa, že by zůstal sice největší evropskou ševcárnou, ale nikdy by nedosáhl těch výsledků, kterých může dosáhnout, bude-li věrně stát při myšlence služby přidávané ke zboží.

Výrobce a konsument.

Přihlédněme blíže k významu těch dvou slov, o něž se přítomná generace ve svém mládí sotva více starala než o nějaká slova ve Volapüku. Kdo je to především konsument? Obáváme se, že je to, bez ohledu na definici, každý člověk, který nemá tak velkou rentu, aby se nemusel o podobné věci starat. Jsme to, s vý-

jimkou několika šťastlivců, téměř všichni. Teoreticky každý, kdo větší měrou potřebuje, než vyrábí. Vyjme-li tedy ty, které otázka konsumentská nezajímá z té prosté příčiny, že mají dostatečný důchod, aby si mohli podobný přepych dovolit, a snad idylicky soběstačný typ malého zemědělce někde na poloninách, dá se říci, že konsumentské uvědomení by mohlo stvořit největší politickou stranu ve státě. Některé politické strany to ovšem chápou, ale zpravidla jim vadí v dobrém provádění konsumentské politiky ta okolnost, že náhodou zastupují také některou oblast výrobní, a tak obecný konsument může mít v politické straně nejvýš tu výhodu, že má alespoň z jedné strany kryta záda, zatím co se tři stran naň útočí výrobci s jinou legitimací.

Jaké jsou vlastnosti konsumenta? Konsument je v podstatě tvor, který je právem a s možností důkazu přesvědčen, že za současného stavu vydává většinu svého důchodu za rozličné věci, jež se ho vůbec netýkají, a nějakou menší část za skutečnou hodnotu zboží, které kupuje.

Prosíme, žádné rozčilení; my to víme, vy to víte a oni to vědí. Ty věci, za něž vydává peníze a jež se ho netýkají, jsou mnohé a nazýváme je jejich jmény. Je to především ona velmi lidská vlastnost, která je hlavní příčinou růstu kapitálu mnohého výrobce, růstu, který je mnohem rychlejší, než bychom předpokládali z množství vyrobených nebo prodaných hmot. Je podporována buď osobní zdatností nebo členstvím u nějakého kartelu. Konsument platí dále prosperitu nesčíslných stupňů meziobchodu a konečně často neschopnost, zápecnictví metod, přehnanou reklamu, sanci nějakého příbuzného průmyslu a tisíc věcí, v nichž na konec je skutečná hodnota zboží. Tím ovšem nikterak neříkáme, že zboží musí vyhovovat soudobému standardu. Lépe: často mu nevyhovuje.

Výrobce rozdělíme v československu na tři druhy:

1. Výrobce t. zv. malý, to jest živnostník nebo řemeslník, který povětšinou dnes špatně konkuruje velkoobchodu a velkopřůmyslu z příčin velmi pochopitelných, ale z příčin zcela nepochopitelných se jen zcela málo snaží, aby je dostihl nebo předstihl na poli družstevnictví nebo výroby speciální, v níž mu velký podnikatel konkurovat nemůže. Má v sobě často cechovní sebevědomí, jež je zajisté tragické v této době prudkého postupu výroby. Bývá přesvědčen, že v řádu světa je nějaká deviza a že stát je zejména k tomu, aby tuto devisu podporoval, že tovar, který byl už jeho pradědky vyráběn nějakým jednoduchým a prostomyšlným způsobem, musí být tak vyráběn až do konce světa i tehdy, když jej už nikdo takový nebude chtít. Nebývá zvyklý počítat s časem a v pravidelných obdobích žádá skrze živnostenské poslance, aby byl zastaven vývoj a vráceny doby rozkvětu řemesel. Co učiniti potom s hospodářskými hodnotami průmyslu, který činí velkou část národního jmění, toho dosud neřekl.

2. Výrobce velký, jinými slovy velkokapitalista, jehož hlavní vlastností bývá, že mu připadá mílo a spravedlivě shromažďovat co nejvíce statků z výroby nebo z obchodu. Někdy, jak jsme řekli, v stáří z těch statků postaví nemocnici nebo alespoň uspořádá dobročinný bazar na vánoční nadílku.

3. Speciální případ Baťův, který je v podstatě také velkokapitalistický, ačkoli má některé pozoruhodné vlastnosti. Především to, že co se bot týče ukázal, že je lze prodávat za ceny zcela snesitelné v jakosti, jež postačuje. Jinými slovy, že alespoň v botách odstranil zásadu — dovolíte-li to výstižné slovo — handlování, které na příklad v radiu, v autech a vůbec v mnohých přístrojích umožňuje koupit ze známosti předmět o 20 a 30% laciněji, než je t. zv. krámská cena. Baťův střevíc stojí velmi přibližně tolik, kolik opravdu stojí. A to je zatím těžko uskutečnitelný ideál v ostatních případech. Co se dalšího týče, čeká se na nějakého velmi objektivního soudce, který by nám dovedl přesně říci, jak spravedlivé a prospěšné jsou sociální poměry zaměstnanců Baťova průmyslu. Zatím se o tom zprávy diametrálně liší. Tolik je však jisto, že zlíšní zaměstnanci mají materiálně velmi výhodný životní index, a dějiny země moravskoslezské budou brzo moci vypočítati, jakých výhod se domohl nejen okres, ale celá země hospodářskou expansí Zlína. Nejsou to malá čísla na státní bilanci, která by byla nebo nebyla, nebýt Zlína. Je to kapitalismus, k němuž je nutné zaujmout stanovisko.

Co si konsument myslí o kapitalismu?

Velká většina konsumentů vlivem poměrů, které jsme popsali, je v té věci zajedno, že co se kapitalismu týče, patří ke všem ďasům. Nemůžeme v podstatě zapřít případnost této myšlenky, pokud zůstáváme pouhými konsumenty. Svět je však takový, že každý z nás je svým způsobem alespoň obrazně také výrobcem, a nelze dosti dobře zvrátit pro nespravedlivé celý systém civilisace. Cítíme živou účast s představou, že kapitalisté se smaží v nějakém kotli nebo jsou čtvrceni a lámáni kolem, ale nedovedeme si dosti dobře představit, co se stane s továrnami a s obchodem. Budiž nám dovoleno míti ještě jakousi skepsi, co se týče zkomunisoání majetku. Tato zajisté ušlechtilá myšlenka si také žádá ušlechtilých lidí, a nemáme dojem, že už je jich nadbytek. Je jedním z prvních příkazů moudrosti, bráti svět a lidí takové, jaké jsou. My konsumenty máme zcela na vůli uznávat nebo neuznávat kapitalismus. Protože se však ukázalo, že kapitalisty nelze bez škody pokosit jako trávu na louce, bude dobře, budeme-li zatím smiřlivě posuzovat alespoň takové druhy velkého podnikatelství, na které budeme co nejméně doplácet. Každý rozumný člověk musí uznávat, že je lépe podporovat slušný druh kapitalismu, i když jej pokládáme za přechodný, než osnovat neuskutečnitelné systémy, které jej zatím nedovedou nahradit. Baťa byl první, který světu ukázal, že velký podnikatel nemusí býti odříhlost. Že dobře a energicky konaná práce zaplatí nejen sebe samu, ale že také umožní vznikání hodnot, na které jsme u obchodu nebyli zvyklí. Zlín je ovšem jen pokus a příslib, ale můžeme na ně být dosud hrdi.

Rušit či nerušit.

Stát má — pokud může — pomáhat svým občanům v nouzi. Jsou tu tedy nyní dvě skupiny: malí živnostníci a my — které se dovolávají pomoci státu. Stát ale musí posoudit zásluhy a viny. Nuže my konsumenty obviňujeme malé podnikatele, že z různých dů-

vodů — jsou v tom podobní kapitalistům — málo, špatně a zastarale ukájeli naši spotřebu. Že nevyhověli okolnostem, které je nutily měnit souběžně s rozvojem velkého průmyslu výrobní metody. Že nesplnili myšlenku družstevnictví, která jediná může být protivahou kapitalismu. A že konečně křivě předstírají, že uskutečněním zákona o zrušení správkáren by se někomu pomohlo, když je jisto, že za přibližně 30.000 obuvníků, kterým by se umožnilo přístipkaření, by ztratilo zaměstnání stejných 30.000 zlínských zaměstnanců, nemluvě o polovičním množství dělníků zlínských dodavatelů a nezjištěném množství dělníků z továren, které se mohly specialisovat na výrobu moderního správkárenského zařízení. (Škodovka.)

Z čeho naproti tomu mohou oni obvinít nás? Zajisté nikoli z toho, že si přejeme mít za své peníze stejnou hodnotu ve zboží a že se budeme vždycky o to snažit, abychom je získali tam, kde máme větší záruku.

literatura a umění

Karel Čapek:

Co jsem chtěl říci

(Doslov k románové trilogii.)

Novým románem „Obyčejný život“ zakončil Karel Čapek trilogii, jejímiž prvními částmi byli „Hordubal“ a „Povětroň“. Tím, co pojí tyto tři knihy dohromady do té míry, že je autor sám nazývá trilogií, není ani jednota děje, ani jednota osob, nýbrž jednota jakéhosi životního pocitu a názoru, který, myslíme, v světové literatuře nebyl ještě vyjádřen. Přítomný článek je doslovem, do jisté míry vysvětlujícím, který autor sám k trilogii napsal. Je to referát o umělecké cestě po půdě zcela nové.

Konec trilogie. Jako když odejdou hosté — byl jich plný dům, a teď je tu najednou ticho; trochu je to pocit vysvobození a trochu opuštěnosti. V tu chvíli si připomeneme to nebo ono, co jsme těm odešlým chtěli říci a co jsme jim neřekli, nač jsme se jich mínili zeptat a neptali jsme se; nebo si vzpomeneme, jaký kdo byl, a vrátíme se k tomu, co kdo z nich řekl a jak na nás pohleděl. Ruce složit v klín a ještě pár chvil myslet na ty, kteří tu už nejsou.

Na příklad sedlák Hordubal. Kravský člověk, který se utkává s člověkem koňským, rozpor mezi mužem, který se ze samoty stal cele niterným, a prostými, řekněme brutálními fakty, jež ho obklopují. Ale to není to, to není ten pravý osud Hordubalův. Jeho pravý a nejtrpčí úděl je teprve to, co se s ním děje po jeho smrti. Jak jeho příběh hrubne v rukou lidí; jak se události, jež prožil svým způsobem a po svém vnitřním zákonu, stávají nejasnými a hranatými, když je četníci rekonstruuji svou objektivní detekcí; jak to všechno pustne a zadrhuje se a splétá se v jiný, beznadějně ošklivý obraz života. A jak se sám Hordubal rýsuje pokřiveně a skoro groteskně, když veřejný žalobce, mluvčí mravního soudu, volá jeho stín za svědka proti Polaně Hordubalové. Co tu už zbývá z Juraje Hordubala! jenom bezmocný a slaboduchý stařec — Ano, srdce Jurajovo se ztratilo v oněch lidských procedurách; to je ten pravý tragický příběh sedláka Hordubala — a více méně nás všech. Na

šťestí obyčejně nevíme, jak se naše pohnutky a činy jeví druhým lidem; snad bychom se zhrozili toho křivého a nejasného obrazu, který o nás mají i ti, kdož s námi nemyslí zle. Je nutno si uvědomit tu ukrytost pravého člověka a jeho vnitřního života, abychom se snažili ho poznávat spravedlivěji — nebo si aspoň víc vážili toho, co o něm nevíme. Příběh Hordubalův byl napsán nadarmo, není-li jasno, jaká se tu udála hrozná a obecná křivda na člověku.

Naše poznání lidí se namnoze omezuje na to, že jim přisuzujeme určité místo ve svých životních systémech. Jak různě vypadají titíž lidé a táž fakta v podání Hordubalově, v očích četníků a v mravním zaujetí soudu! Je Polana krásná a dívčí, jako ji vidí Hordubal, nebo je stará a kostnatá, jak o ní říkají ti druzí? Tato otázka se zdá být jednoduchá a snad i nezávažná; a přece na ní závisí, vraždil-li Štěpán Manya (který se ve skutečném příběhu jmenoval Vasil Maňák, tak jako Hordubal se vlastně jmenoval Juraj Hardubej) z lásky nebo ze zřetnosti; celý příběh bude vypadat jinak podle toho, jaká bude odpověď na onu otázku. A takových nejistot je tu plno. Jaký vlastně byl Hordubal, jaká byla Polana? Byl Štěpán zamračený násilník nebo okouzlující strýček, kterého zbožňuje dítě Hafia? A co ta otázka polí, co ten hřebeček? Příběh prvotně jednoduchý se rozpadá v řadu neřešitelných a sporných nejistot, jakmile je vřazován do různých systémů a podroben rozličným výkladům. Třikrát jsou vypravovány tytéž události: jednou, jak je prožíval Hordubal, potom, jak je zjišťují četníci, a konečně, jak je hodnotí soud: skřípe to čím dál tím hůř samými rozpory a nesrovnalostmi — přes to nebo právě proto, že tu má být zjištěna pravda. Tím není řečeno, že není pravdy; ale je hlubší a těžší, i skutečnost je rozměrnější a složitější, než jak obyčejně přijímáme. Povídka o Hordubalovi se končí křivdou nesmířenou a otázkou bez odpovědi; propadá se do nejistot tam, kde čtenář očekává, že bude propuštěn v pokoji. Co tedy je skutečná pravda o Hordubalovi a Polaně, co je pravda o Manyovi? Což je-li tou pravdou cosi rozsáhlejšího, co shrnuje všechny ty výklady a ještě je překračuje? Což byl-li pravý Hordubal slabý i moudrý, byla-li Polana krásná jako zemanka i sedřená jako stará chalupnice, což byl-li Manya muž, který zabíjí z lásky, i člověk, který vraždí pro peníze? Na první pohled je to chaos, se kterým si nevíme rady a který se nám nezamlouvá; i jest na autorovi, aby, pokud může, dal nějak do pořádku, co takto dopustil.

Tož tady máme „Povětroň“, trilogie větu druhou. I tu je trojím nebo čtverým způsobem vykládán život člověka, ale situace je obrácená: zde lidé všemožně hledí objevit ztracené srdce člověka; mají jenom jeho tělo, a snaží se k němu najít odpovídající život. Ale tentokrát nejde o to, jak dalece se rozcházejí ve svých výkladech, které si ostatně museli vycucat z prstu (ať to jmenujeme intuice, živý sen, obraznost nebo jakkoliv); spíš je nápadné, že se tu a tam v některých bodech shodují nebo strefují s pravděpodobnou skutečností, — ale ani o to tak dalece nejde. Každý z nich vřazuje daný fakt — bezvědomé tělo člověka — do jiné životní řady; příběh je pokaždé jiný podle toho, kdo jej vypravuje; každý do něho vkládá sebe sama, své zkušenosti, své řemeslo, svou metodu i své náklonnosti. Jednou je to objektivní diagnosa doktorů; po druhé — v příběhu lásky a viny — ženská účast milosrdné sestry; po třetí abstraktní, intelektuální konstrukce jasnovidcova, a konečně fabu-

lační proces básníkův; bylo by možno vymyslet ještě bez počtu jiných příběhů, ale autor musel mít tolik rozumu, aby s nimi včas přestal. Všem těm příběhům je společno, že se v nich více méně fantasticky zrcadlí ten, kdo je vypravuje. Muž, který spadl s nebe, se postupně stává případem doktorským, jeptiščíným, jasnovidcovým a básníkovým; je to pokaždé on a zároveň ten druhý, ten, kdo se jím zabývá. Cokoliv, nač se díváme, je ta věc a zároveň něco z nás, něco našeho a osobního; naše poznání světa a lidí je cosi jako naše zpověď. Vidíme věci různé podle toho, co a jací jsme; věci jsou dobré i zlé, krásné i hrozné — záleží na tom, jakýma očima na ně hledíme. Jak ukrutně veliká a složitá, jak prostorná je skutečnost, když v ní je dost místa pro tolik různých výkladů! Ale není to už takový chaos, je to zřetelná mnohost, už to není nejistota, nýbrž mnohohlasnost; to, co nás ohrožovalo jako slepý rozpor, nám neříká jen to, že slyšíme různá a nesrovnalá svědectví, nýbrž že nasloucháme různým lidem.

Ale je-li v tom, co poznáváme, napořád obsaženo naše já, jak můžeme poznávat tu mnohost, jak se k ní přiblížit? Dělej co dělej, musíme se podívat na to já, které vkládáme do své interpretace skutečnosti; proto musel přijít „Obyčejný život“ se svou páračkou v nitru člověka. A tu to máme, tady zase nalézáme tu mnohost a dokonce i její důvody: Člověk je zástup skutečných i možných osob, — na první pohled to vypadá jako ještě horší zmatek, jako disintegrace člověka, který sebe sama rozcupoval na malé kousky a rozhodil své já do všech větrů. A teprve tady se to autorovi ozvalo: vždyť je to v pořádku, vždyť právě proto můžeme poznávat a chápat mnohost, že sami jsme taková mnohost! Similia similibus: poznáváme svět skrze to, co jsme sami, a poznávající svět objevujeme sebe samotné. Chvála bohu, teď už jsme zase doma; jsme se stejné látky jako ta mnohost světa; jsme doma v té rozloze a nesčíslnosti a můžeme odpovídat těm přemnohým hlasům. Už není jen já, ale my lidé; můžeme se domluvit mnohými jazyky, které jsou v nás. Nyní můžeme ctít člověka, protože je jiný než my, a rozumět mu, protože jsme mu rovni. Bratrství a rozmanitost! I ten nejobyčejnější život je ještě nekonečný, nesmírná je hodnota každé duše. Krásná je Polana, byť byla sebe kostnatější; život člověka je příliš veliký, aby měl jen jedinou tvář a mohl být přehlédnut najednou. Už se neztrácí srdce Hordubalovo, a muž s nebe spadlý bude prožívat nové a nové příběhy. Nic se nekončí, ani trilogie ne; místo konce se otvírá do široka, tak do široka, pokud člověk stačí.

Montáž ze sjezdu spisovatelů v Moskvě

O spisovatelském sjezdu v Moskvě bude se mnoho mluvit a psát. Pokládáme proto za vhodné ve stručných citátech podati obraz celého sjezdu.

I.

Sjezdu v Moskvě předcházely velké přípravy po celé zemi. Byly to okresní sjezdy spisovatelů jednotlivých republik a oblastí, na nichž se předběžně projednávaly otázky, jež se pak měly řešit na sjezdu velikém. Největším z nich byl sjezd spisovatelů leningradských, už proto, že v městě je sou-

středěna významná skupina autorů, majících v literatuře velké slovo. Proto podáváme nejdříve výňatky z řečí, pronesených na sjezdě leningradském.

Rady mladým spisovatelům.

A. Kosarěv měl velký projev k mladým spisovatelům, v němž zdůraznil, že mladý spisovatel je ještě nevyvinutým tvůrčím organismem, pročez je s ním zapotřebí zacházet jinak, než se spisovatelem vyspělým, opatrně a jemně. Ovšem „v žádném případě nelze omlouvat mládím tvůrčí slabost, pomalý tvůrčí vzrůst. Mládí není nectnost, nýbrž příjemný pocit. Přikrývat se mládím, spekulovat na ně neradíme nikomu, je to nezdravé pro vývoj a vzrůst mladého spisovatele“. „Méně se urážet a více pracovat na sobě.“ Mladí spisovatelé, říká Kosarěv, se velmi snadno urážejí pro nepřiznivou kritiku. „Cokoliv napíše — táhnou vše do redakce. Člověk musí mimoděk cítit s redaktorem: vždyť nelze přece tisknout vše. Ptáme se — kam pospícháte? Což nemáte co jíst? Což není v naší zemi možnosti dostat jiný výdělek? Proč děláte příliš brzy na svůj věk ze spisovatelské práce svoji profesi?“

Zrazuje mladé od neustálého popisování prostředí mladých. Upozorňuje, že popisování vlastního prostředí je nejsnazší. „Zdá se mi, že v oboru tematiky se objevuje mnoho pokusů jít podle linie nejmenšího odporu... Těžších věcí, spojených se studiem hojných materiálů, s mobilisací vlastní fantazie, s patričním slovníkem — všeho toho se obávají.“

Popis hrdiny.

„Nepopisujte hrdiny podle stejného receptu... U nás se utvořilo klišátko na popisování hrdiny, šablona. Hrdinové jsou popisováni podle rangu a málem už s připojením jeho legitimace o tom, že je skutečně úderníkem. Existují prosté, vypracované recepty. Bere se továrna, přednost se dává gigantické, vyhledává se úderník, nejraději s řádem. Dílo vypadá takto: ze začátku trochu životopisu, pak se několik stránek věnuje nadšení nad podivuhodnými stroji, vedle nichž úderník pracuje. Pak — svými slovy vyprávěna populární příručka o procesu výroby. Dále jde nadšení nad údernou prací hrdiny. Někdy se k tomu dodává katalog knih Marxe, Lenina, Stalina na polici hrdiny. A vše se dovršuje dojemným obrazem: na stole je rozevřená kniha „Otázky leninismu“. „U nás ukazují, řekl bych, vyumělkované hrdiny. Hrdina vychází takto: den a noc pracuje, nespí, nejí, neodpočívá, a přitom se neustále, jako idiot, směje... Máme hodně nedostatků. Naš čtenář zcela odůvodněně nevěří v takového hrdinu, kterého někdy takhle okrašluje literatura. Spisovatel neukazuje dost špatných stránek...“

Blíž k masám, praví Kosarěv: „žijete každodenním bohatým životem mas? Je třeba říci přímo, že zdaleka ne... Řeč je pouze o tom, že spisovatel bez praktického pozorování, bez znalosti lidské psychy, bez láskyplného, detailního studia života a dělajících ho lidí nemůže být dobrým spisovatelem. Je třeba zahroceněji cítit, žít v boji, dovést milovat život a nenávidět jeho špatné stránky. A u některých z vás se stává, že milovat nedovedete a nenávidět jste se nenaučili.“ Proti přehnanému spolkaření: „Spolek ti má pomoci jen moudrou kolektivní radou. Základnou je — samostatná práce.“

Oficiální optimism — také v Rusku.

Podobné otázky se vyskytují též ve vystoupení jiných autorů na Leningradském sjezdě. Mladý autor Pošechonov v ostré

polemice s Čumandrinem říká: „Čumandrin se pořád diví, jak je u nás vše krásné, a my, prý, spisovatelé, si všeho toho nevšímáme. Ale já jsem už dávno zpozoroval, že u nás je hezky, a začal to vnímat jako obvyklou věc.“ Nechce popisovat v literatuře jen kladné stránky, hledá i záporné, neboť učí čtenáře. „Nedávno jsem přišel s jedním dramaturgem-intelektuálem do tovární jídelny. Servírovali nám polévku a kaši, které by nikdo nejedl. Avšak doprovázející mne dramatický spisovatel začal jíst. Ušklíbal se, ale jedl. A já jsem poslal takový oběd k čertu. Je špatné, když spisovatel vnímá vše tak, jak to je, a nemá sílu říci, co je dobré, a co je nestvůrné.“

O vědecké literatuře.

M. Iljin promluvil o nedostatečnosti dobré vědecko-populární literatury, která je tolik požadovaná současným sovětským čtenářem ve všech oborech. Stará literatura tohoto druhu je velmi špatná, kdežto nové není téměř vůbec. Iljin pobízí spisovatele k vykonání tohoto díla a k odstranění této chyby. Dodává: „Zeď mezi životem a vědou je v naší zemi již zbourána, vidím časy, kdy se konečně zřítí také zeď, která stále ještě dělí uměleckou literaturu od vědy.“

Současně se konala

porada kritiků.

N. Plisko promluvil o otázkách, týkajících se sovětského básnictví. Referent obvinil kritiku z nevšímavosti k novým zjevům básnickým a z neschopnosti synthetisace. „Kritika byla převážně politickou, naučila se celkem vyťahovat z díla politický motiv, určovat stupnici, jak se přibližuje ten neb onen autor k proletariátu.“

Surkov dělí kritiku převážně na dvě kategorie: „Jedna z nich píše tak, že za každým odstavcem lze uhodnouti otázku, delikátně položenou kritisovanému objektu: »Neobtěžuje vás to?« Druhá naopak se systematicky věnuje chladnokrevnému guillotinování všech spisovatelů, kteří se jí dostali do rukou. Existuje ještě jiná kategorie »kritiků«-anonymů, kteří podepisují začátečními písmeny své resolutní, často nevzdělané poznámky o tom nebo jiném uměleckém díle.“

I. Altman promluvil o problému dramatické kritiky. Upozornil na její rozpoltěnost a na to, že „v sovětské dramaturgii existují velmi svérázné procesy, které staví nové problémy, mají co dělat s novými city, novým způsobem myšlení, a v přirozeném spojení s tím stojí před dramatickými autory, a také před kritikou problém vzájemných vztahů mezi formou a obsahem.“ Je třeba vytvořit nové normy socialistické estetiky. Altman volá na kritiku, aby se obeznámila s technikou svého povolání. „Nemůže se omezovat (technika) jen na analýsu dramatické produkce: musí se dobře vyznat absolutně ve všech elementech, tvořících divadelní podívanou, divadelní představení. Není, na příklad, náhodné, že naši kritické nedovedou dát uspokojující analýsu hereckého výkonu.“

P. Judin vystupuje s řečí o literární kritice. „Literární kritika se nevyčerpává jen sociální třídní stránkou analýsy umělecké literatury. Literární kritika bude autoritou pro spisovatele a politické závěry, politické soudy o uměleckém díle budou správné a budou ve větší míře realizovány a využity literaturou i spisovateli, když politické závěry, třídní analýsa díla budou osnovány a spolu s tím spojeny s vysokou úrovní chápání kritikem umělecké podstaty díla.“ Judin dodává ještě, že sovětská kritika v přítomnosti je dvojí: „máme marxistickou, pravou, komunistickou svým duchem kritiku. A máme kritiku objektivistickou, cizí.“ Tuto poslední Judin zamítá.

Moskevský sjezd.

Konečně, 17. srpna, je zahájen první celosvazový sjezd spisovatelů v Moskvě. Je doprovázen velkou slávou v celostátním měřítku. Cizí hosté, komunističtí spisovatelé ze všech zemí, vítají sjezd. Pozdravy posílá akademie věd SSSR, Umělecké divadlo, Jiří Dimitrov, vojenské letectví a jiní. Dělníci Balachinského papírového kombinátu posílají spisovatelům spolu s pozdravem dárek: slíbují vyrobit v srpnu o dvacet tun papíru více než obvykle a věnují ho sjezdu. Spisovatelé se sešli s moskevskými architekty a pojednávali s nimi o jejich práci. Bylo vzpomenuáno návrhu, aby spisovatelé vytvořili kolektivního průvodce po socialistické Moskvě. Byl přijat, a „Moskvarij“ má být napsán. V „Literárních novinách“, orgánu informujícím o uměleckých událostech, byl uveřejněn úvodník, v němž mimo jiné se říká: „sovětská literatura je — ohromnou silou, jejíž vliv, bez zveličování, se šíří na celý svět.“

Na slavnostním zahájení sjezdu vystoupil dělník Nikita Izotov, nejlepší úderník SSSR. Oslovil spisovatele jako „inženýry lidských duší“ a prosil je, aby pomohli socialistické výstavbě. „Přebudováváme celý náš způsob života, toužíme dychtivě po vědomostech, po kultuře, po socialistické knize. Tuto knihu, napínavou, prosycenou duchem veliké výstavby, pochopitelnou pro každého dělníka, sovětští spisovatelé nám musí dát. Ale celou svou energií, všechno své nadání a znalosti musí kvalifikovaní mistři umění vložit nejen do svých knih, ale i do díla výchovy, vyučení mladých kádrů.“

Jaký je hrdina naší doby?

Známý i u nás spisovatel A. Tolstoj vystupuje v „Literárních novinách“ s článkem „Spisovatel a svět“, s jedním z nejzajímavějších projevů sjezdu. Citujeme z něho: „Jedním z nejdůležitějších úkolů umění je — vytvořit z živé látky doby typ nového člověka — vedoucí typ, hrdinu naší doby. Především je tento úkol splnitelný, jen zúčastní-li se tvorby obě strany: umělec a živá látka, spisovatel a čtenář, dramaturg a divák. Umění nemůže být jednostranné — jak se pokoušeli dokázat kdysi symbolisté, vnímající svět jako svou představu. Literární dílo existuje potud, pokud se vnímá masami, nachází v nich živou ozvěnu. Slovní látka, slova, souhra slov musí být rozluštna čtenářem, musí se znova stát duchovní energií, jinak slova zůstanou navždy černými znaky na bílém papíře... Ze své strany — duchovní energie čtenáře, transformována do ideí, gest a činů, vrací se zas ke spisovatelům, který nachází své bytí v sociálním prostředí. Tragedie Anny Kareniny je dnes již prázdným místem, protože kolo lokomotivy, pod něž se položila hlava Kareniny, není pro soudobou ženu jediným východiskem pro rozřešení nesrovnalosti milostné vášně a společenského odsouzení. Tragedie Mme Bovaryové žije, neboť ještě žijí ve vši své ostrosti nesrovnalosti měšťáckého prostředí.“ Sovětskému čtenáři již nestačí v literatuře agitační plakáty. „Říkají spisovatelům: neznáte nás dost, často si nás prostě vymýšlíte, v osobách vašich knih a kusů ještě nepoznáváme sami sebe... Marxismus prohlubuje umění, uváděje do něho sociální prostředí, určující bytí osobnosti, a práci, jako nejvyšší morální hodnotu. Nemůže již více brát člověka izolovaně, v netělesné prostoře... Luštíme záhady, nacházejíce příčiny v prostředí obklopujícím osobnosti, v tom, jak na ni zvenci působí sociální síly. Isolovaného člověka již není — není to pravda umění. Děláme krok do hloubky pravdy, určující lidskou psychu jako postavení osobnosti v sociálním prostředí. Proto nazýváme naši uměleckou metodu — socialistickým realismem.“

Sjezd spisovatelů se zabýval všemi obory slovní tvorby, dětskou četbou počínaje. Musí se podotknout, že je to problémem, kterým se sovětská veřejnost zabývá neustále už delší čas. Sovětská literatura dětská je podrobována drtivé kritice, neboť se ukázala nevhodnou a nedostatečnou. Není proto divu, že zrovna jí věnováno na sjezdě tolik pozornosti a debat. Jak již bylo vidět z uvedených citátů, je velmi akutní otázka též poměr mezi reprezentanty umění a kritikou. Jejich vzájemnými vztahy se spisovatelé zabývají po celou dobu sjezdu a možno říci, že se obě strany navzájem neustále a velmi trpce obviňovaly. Nezdá se však, že by došlo k nějaké pozitivní dohodě.

Druhá, živě a mnohokrát probíraná otázka je otázka žánru. Je jím nyní, jak známo, sociální realismus, rozmnožený v poslední době, jak bylo vidět z citátů, o pojem „socialistický romantismus“. Rosentál ve svém referátu o „Základních pramenech socialistického realismu“ říká přímo: „Je známo, a není to už žádnou spornou otázkou, že jedním ze základních rysů stránek socialistického realismu je socialistický romantismus.“ Vypočítávat vše, co bylo o této v SSSR poměrně nové literární směrnici řečeno, bylo by snad zbytečné, neboť autoři se mnohokrát opakují. Jedním z nejslavnostnějších bodů programu v prvních dnech sjezdu byl ovšem projev Maxima Gorkého, přetištěný pak v celku novinami. Autor dal mu název „O sovětské literatuře“, ale první jeho část je cele věnována historickým, politickým a kulturně historickým úvahám a názorům Gorkého.

doba a lidé

Jiří Pokorný:

Potěmkin, zvaný Inturist

(Odpověď Erenburgovi od toho, kdo s Inturistem jel.)

Dernier cri.

S rukama bezradně a bezmocně založenými přihlíží lékařská věda k občasným masovým epidemiím, které zachvacují náš bodrý lid. Před několika lety byl to Juan-les-Pins, pak přišla epidemie ostnosrstých terierů, pak bridge a yo-yo. Letošní dernier cri těchto masových epidemií jsou — jak příznaky ukazují — zájezdy do sovětského Ruska.

Snad je to důsledek normalisace diplomatických styků, snad snobismus a procovství, snad dekadence, snad opravdový zájem o nový život a nového člověka, snad jen (jaký paradox!) útěk do nejkliďnější evropské země, zatím co jinde v Evropě se rozhání okurková sezona systematickým pořádáním bartolomějských nocí a ozbrojených pučů, vyhazováním viaduktů a telefonních budek a jinými, turisty nevídanými podniky a atrakcemi.

Prakticky vzato, může cizinec cestovati po Rusku za dnešních poměrů prozatím takřka jediné a výhradně prostřednictvím Inturistu. Cestovati jiným způsobem jsou jen výjimky, na které mají nárok snad vynikající osobnosti a hosté Voksu a různých sovětských institucí, nikoliv však obyčejný pan Niemand.

Do této nově usměrněné cestovní epidemie a způsobu, jakým ji Inturist léčí, zapadl nyní jako sprcha

článek Ilji Erenburga

o praxi Inturistu. Byl jsem v Rusku dvakrát a přečetl jsem si proto článek s velkým zájmem. Byl jsem však zklamán. Od Ilji Erenburga bych očekával článek (mírně řečeno) méně podceňující postřeh, inteligenci a soudnost návštěvníků nového Ruska.

Parádičky s Inturist-hotely a náladičky s „Ej uchem“, a „Volga, Volga“, při jídle, o kterých píše, skutečně existují. Rusové tím zbytečně snižují samy sebe, když rozlišují životní standard svůj a cizinců. Uznávají tím mimoděk právě to, co snad chtějí popírat a zastírat. Škodí si tím. Působí tím reakci, že cizinec pak skeptičtěji přijímá a zkoumá i ty věci, jež jsou pravé, nefalšované a skepse nezasluhující.

Byli bychom za svého pobytu také raději žili v ruském životním standardu a nedělali ze sebe společenské opičky v bezbarvém mezinárodním hotelu — ale co se dá dělat, když si Inturist vymyslel opačnou metodu? Cizinci nezbyvá, než aby ji přijal jako oktrojovanou a nadiktovanou ústavu a používal pak všelijakých odmocňovacích výpočtů, aby touto obtížnější cestou svého kriticizmu se dopočítal správnějších výsledků.

Přepych Inturist-hotelů však dovede spléstí snad jen člověka, který je prvně za hranicemi. Je zbytečno dělati si tolik starostí s tím, aby cizinec těmto parádičkám a náladičkám nevěřil a nebral je vážně. Každý přečeví, jaká je

praxe cestovních kanceláří

nejen v SSSR., ale v celém světě. Všude se vyzdvihuje a ukazuje jen to hezké, to ošklivé ať si najde p. t. cizinec sám. Co říká Ilja Erenburg o Paříži, Westminsteru, nebo o Španělech, není vůbec nic nového. Mohli bychom docela loyálně servírovati další řadu jiných příkladů. Víme, že ve Vídni ukazují „gemütlich“ lidové vinné sklípky v Grinzingu, před kterými však stojí premovaný portýr. Šizunk s apačskými doupaty v Paříži, s gondoliéry v Benátkách, nebo s vytím šakalů za hotely v Alžíru je obecně znám. Z ostrova Itaky nevystupuje denně kouř jen proto, že patří nepodnikavým Řekům. Kdyby ostrov patřil Itálii, nepochybuji ani dost málo, že by se našel podnikavý človíček, který by tam denně rozdělával oheň a vybíral liry za pohled na kouř z Itaky.

Nemusíme však choditi tak daleko. Náš Čedok ukazuje cizincům také vilovou čtvrť na Vořečovce a Masarykovy sociální domovy v Krči, neukazuje však přeplněné a hnusné činžáky na Žižkově nebo všeobecnou nemocnici. Podfuk s vyzdvihovááním plusů a zatajováním minusů už tedy patří jaksí do patriotického inventáře všech cestovních kanceláří.

Každá nepravost je nakažlivější než ctnost. Tak bylo, jest a bude. Není tedy divu, že i nový sovětský člověk, který jest glorifikován na moskevském Sverdlovově náměstí obrovskou maketou, podlehl těmto starobylým zvykům a obyčejům všech cestovních kanceláří a osvojil si jejich západnické podfuky až do posledního puntíku.

Inturist a autopsie.

Kdo jede do Ruska, udělá dobře, když si hlavu rozdělí na několik přesně oddělených zásuvek a do těch pak ať zasunuje své dojmy. Každý dojem do příslušné

zásuvky, pěkně tam, kam patří. Teprve doma si to trochu zváží a srovná ve velikou syntesu kladů a záporů, která se nazývá životem. Jinak bude zmaten řadou protikladů a nesrovnalostí — někdy i jen domnělých. Do této zásuvky historický vývoj, sem vedle vlastní vzpomínky na dřívější pobyt, semhle dětskou a sociální péči, tamhle kolchozy a venkov, jinam protináboženský boj, jinam výsledky pětiletky atd. atd. Mezi těmito zásuvkami nesmí chybět zvláštní šuplátko s nápisem: „Inturist“. Do této zásuvky zasune během cesty mnoho roztomilých lidí, se kterými vedl dlouhé, hodinové polemiky, mnoho ochoty, mnoho agitačních výkladů, ale zejména mnoho skepse, kterou kárávě okřikuje vedlejší zásuvka nadepsaná: „Autopsie“.

Cesta do SSSR. neznamená jen zaplatiti paušál Inturistu a dáti se voziti jako po Riviéře. Cesta do SSSR. není odpočinek, nýbrž dřina. Jeti do nového Ruska znamená zabývat se jím už léta před tím — a pak si zůstane lhostejno, jak si Inturist počíná a co povídá, poněvadž dovedeme pak vždycky to, co nám nepravděpodobně a v rozporu s vlastním studiem a pozorováním servíruje, zastrčiti do příslušné skeptické škatulky, nadepsané jeho jménem.

Ještě než jsem jel do sovětského Ruska říkal mi kdekdo, že nám budou ukazovati Potěmkinovy vesnice. Byl jsem na to připraven. Zjistil jsem však, že nám neukazují vesnice kaširované, jako kdysi Potěmkin, nýbrž vesnice skutečné. Dá-li se Inturistu co vytknouti, tedy nikoli to, co ukazují, nýbrž to, co neukazují. To však není specialita Inturistu, nýbrž (jak řečeno) všech cestovních kanceláří. Je věcí cizincovy inteligence, soudnosti a pozorovacího talentu, aby se dovedl dívati přes obrubu nasazených brýlí mámení, a vlastním pohledem si doplnil a korigoval skreslenou skutečnost.

Cizinec, kritický vůči Inturistu, udělá však dobře, když bude kritický i vůči vlastnímu pohledu. Dělati světoborné závěry z letmých a náhodných pozorování a hovorů bez dostatečných ověření je stejný faux pas, jako věřiti slepě všemu, co Inturist k věření předkládá. Pravá skutečnost s bohatou sítí různých společenských i věcných vztahů a souvislostí bývá často daleko jiná a složitější, než jak se nám primitivně z letmé a náhodné nějaké skutečnosti jeví.

Příklad: Cizí reportér, který by viděl v našich raních tramvajích většinu pazažerů zavrtnaných do četby novin, mohl by býti tímto zjevem nadšen a šířiti pak slávu o naší touze po vzdělání. Ale při tom letmém postřehu by mu unikla pravá skutečnost: že u nás nejdě tolik o to, že lidé čtou, jako spíše o to, co čtou. Milý reportér, kdyby chtěl zjistiti pravou skutečnost důkladněji, viděl by, že čtou většinou „Polední list“, a kdyby poznal jeho obsah, tu by jistě iluse o touze po vzdělání utrpěla těžkou trhlínu.

Svět bez r ů ž o v ý c h b r ý l í .

Program Inturistu (objížďky městem, návštěvy sbírek nebo podniků atd.) zabírá asi 3—4 hodiny denně, resp. s různým čekáním (neboť nevěřte, že staré ruské „sejčas“ už úplně zemřelo) ještě o nějakou hodinu déle. Zbytek dne je volný. Cizinec se nemusí však zúčastniti programu vůbec, a baví-li ho to, může sám volně a svobodně blouditi městem celý den. Zejména, kdo umí rusky a není odkázán jen na informace inturistníkovy,

může četbou novin a hovorem s lidmi hodně vyzískati. Procovský přepych hotelu, tak divně kontrastující s nízkou životní úrovní ostatního obyvatelstva, neoklame pak nikoho.

Inturist tedy sice přímo neukazuje bedná dláždění, nevalné silnice, oprýskané domy, pustnoucí a bořené chrámy, poloprázdné výklady, přecpané tramvaje, nebo fronty před krámy, ale také nebrání a ani nemůže zabránit tomu, aby cizinec všechno to neuviděl sám.

Uvidí na příklad velmi brzy, že Torgsiny nejsou jen obchody z cizinci (s inostrancemi), jak by tomu nasvědčoval etymologický výklad, nýbrž také trhy s lidskou bídou, kam chudáci přinášejí poslední své ubohoučké prstýnky a dětské náušničky z předrevolučních dob, aby si je vyměnili za poukázky na torgsinové zboží. Uvidí, jak hnusně dobře fungují tyto pumpičky na poslední ukryté zlato. Uvidí znivelisované lidi, všechny v čepicích, šátcích, rubaškách, chatrných šatech a tenisových plátěnkách. Je těžko také zabránit tomu, aby cizinec nepoznal metlu bezprizorných, když mu ukradnou oknem plášť se střechy vagonu, nebo hodinky z kapsy.

Nelze neviděti dlouhých očeredí, čekajících na zrazvělou tramvaj. Nelze neviděti privilegií krasnoarmějců proti ostatním civilistům, ať již jde o lepší oblečení a obutí nebo o přednostní právo na kipjatok na nádraží, nebo o řadu jiných výhodiček. Nelze neviděti kozy na ulicích Kijeva nebo vousatého staříka, jak se hluboce klaní a křížuje po starodávnu před slavnou Pečerskou lavrou, pod jejímiž zlatými báněmi je dnes naivní a barbarická sbírka politické agitace, nazývaná protináboženským museem, kterou by bylo lze obratem ruky stejně snadno a naivně předělati v museum antibolševické. Nelze neviděti ještě řadu jiných a jiných nehezkykých věcí, které Inturist sice přímo neukazuje, ale které volky nevolky uhodí do očí, ať již během programové prohlídky nebo při soukromých procházkách.

Řekl jsem již, že není nikdo nucen účastnit se prohlídek a programu Inturistem nabízeného. Kdo jím však pohrdne z antipatie k podobným podnikům, ten si nesporně škodí, neboť účastenství na programu není tak docela bez zajímavosti a bez poučení o novém životě. I na starých rokokových palácích a všelijakých historických tretkách se maně poznává nový člověk líp, než Erenburg myslí. Zajímavost a poučení není totiž mnohdy ani tak v tom, co ukazují, jako v tom, co o tom povídají.

V Kijevě, Charkově, Moskvě ani Leningradu nás neohromila žádná budova nebo věc tak, abychom mluvili jen v superlativech. Bylo málo věcí, jež by se daly zvláště vysoko hodnotiti i jinak než jen relativně: v poměru k tomu, co tu bylo před několika lety a co je tu dnes. U mnoha věcí jsme si říkali: „Muselo to tu být velmi zlé, když se tímhle chlubil!“ U většiny věcí bylo zajímavé spíše to, že je tu vůbec mají, než to, co tu mají. Nelze přece spravedlivě požadovati, abychom se fetišsky klaněli traktorů nebo odstředivce, které máme u nás na každé vesnici. Naši úctu mohly vzbuditi nejvýše jen jako symboly „generální linie“ nového života, ale nikoli svou podstatou jako takovou.

Bylo-li tu co zvláštního a zajímavého, pak to nebyly věci jako takové, nýbrž noví lidé v novém životě.

A právě do kategorie tohoto nového života a nových lidí patří mezi jinými i mladí inturističtí

průvodčí a jejich výklady.

Tito mladí lidé, většinou už ani neznající carský režim, a nabití ortodoxním leninismem a nadšeným sovětským patriotismem, jsou někdy naplněni hrubým a primitivním materialismem, ale jindy zase hoří zanícením nejvyššího idealismu a nové víry. Ve výkladech jsou však vždycky zrcadlem nové sovětské ideologie více, než by se zdálo. V obrazárnách je zajímavá sujeta, nikoli provedení. Byzantská ikona s Madonou a Jezulátkem je jím výrazem kapitalismu, poněvadž má Madona na šatě zlatou sponu.

„Každé zidealizování je projevem reakce, jediným uměním pokrokovým je realismus.“

V plnosti Rubensových těl a v bohatosti Jordaensovských tabulí a Snydersovských zátiší vidí jen útoky vyssávajícího kapitalismu na city a prázdná břicha proletářů. Vzpoua děkabristů byla jen „vzpourou na kolenu“, poněvadž ji dělali šlechtici a nikoli proletariát. Korunovace carů byla jen církevní glorifikací třídního uhnětení pracujících. Také křest je jen výmyslem církve k utlačení proletariátu, který tím byl třídně rozdělován na křtěné a nekřtěné. „Utlačovatelé pracujících měli dva orgány: katy, kteří domnělou spravedlnost vykonávali, a kněze, kteří ji posvěcovali a žehnali.“

„Zde vidíme chudé, dřevěné chaloupky, ale ovšem kamenný krásný kostel, neboť popové byli původci feudálních křivd a vyssávání lidu.“

„Zde vidíme dům fabrikanta, samozřejmě v blízkém sousedství kostela.“

„V těchto hrobech leží velitelé pevnosti a žalářů, v nejbližším sousedství hrobky carů, aby i po smrti mohli chrániti mrtvé cary proti živým revolucionářům, uvězněným zde vedle.“

Tak a podobně to jde stále a všude: v museích, galeriích, v historických budovách, na ulicích, v městech i na kolchozech.

Nápisy v museích, určené pro sovětské občany, jsou agitačně ještě primitivnější, barbaršější a útočnější, ale jsou psány azbukou, která jim poskytuje vůči většině cizinců jistou imunitu. Ale výklad inturistů se podává jazykem cizinců. Proto se průvodčí v poměru k ruským nápisům poněkud krotí a drží zpátky, poněvadž vědí, že leccos, co imponuje a může se předkládati komsomolcům, by neimponovalo lidem ze západu. Přesto však jsou průvodci někdy z nadšení (či ze strachu před výtkou malé loyálnosti?) papežšější než papež, a režimu svém, za vlasy přitaženým nebo příliš agitačním výkladem spíše škodí, než prospívají.

Ilja Erenburg má pravdu, že rozumný výklad sovětských stínů by byl čestnější. Dodávám, že i prospěšnější, poněvadž každý hloupý výklad rozšiřuje hranici nedůvěry i tam, kde by skutečně nemusila býti.

Vidíme frontu lidí před pekařským krámem. Všichni víme z dob války, co to znamená. K tomu netřeba výkladu. Ale pro zajímavost se přece zeptáme — rádi bychom věděli jen, co řeknou. A inturistník s tváří docela vážnou nám poví, že všeho jídla je nadbytek, že

však se lidé bojí zimy a proto se zásobují chlebem a moukou na zimu. Ano, prosím, všech těchto 200 lidí si patrně řeklo, že právě dnes, 17. srpna, kdy před krámem stojí dlouhá fronta, byl by nejvhodnější den k zásobování na zimu.

Je to naivní a komické a není divu, že pak cizinec po takovýchto výkladech zkoumá daleko nedůvěřivěji vše, s čím se setká. Každému by více imponovalo, kdyby inturistník prostě kápl božskou, jako na př. tehdy, když doznal, ukazují na holé stěny chrámu v petropavlovské pevnosti, že obrazy prodali v době hladu. Ale je stejně naivní od Erenburga, když se obává a myslí, že jsou turisté tak neprozíraví, že všem naivním výkladům opravdu věří.

Svět bez černých brýlí.

Vážený Iljo Erenburgu, uklidněte své svědomí, naplněné touhou po pravdě a patriotickou hrdostí na pohádky Vaší země a Vašeho nového lidu! Nezneklidňujte se obavami, že snad jsme viděli příliš málo bídy a že snad jsme si odnesli z Vaší země jen dojem nadbytku a přepychu. Nevěřte, že jsme uvěřili Vašemu Inturistu víc než svým očím! Kriticky jsme hodnotili i zkušenost vlastních očí, tím spíše pak povídky Inturistu.

Ale naproti tomu nezneklidňujte se, prosím, ani obavami, že jsme si odnesli od Vás (v důsledku inturistického balamucení) jen černé dojmy skepse a lži. Ujišťuji Vás, že právě tak, jako jsme se dívali přes obrubu růžových brýlí mámení, že právě tak jsme se dívali i přes okraj černých brýlí skepse a viděli jsme zemi sice nevalné přítomnosti, ale jistě veliké budoucnosti.

Viděli jsme hřiště a parky v místech bývalých smetišť, viděli jsme celé háje zbrusu nových ovocných sadů a viděli jsme lesy anten na střeších. Viděli jsme úsilí o zlepšení měst i venkova v desaterých formách, rozšířené galerie, řadu sociálních a kulturních zařízení, jež by tu jinak dávno ještě nebyla, přesnost na drahách, vynikající péči o dítě a řadu jiných a jiných pokroků — ale hlavně jsme tu viděli lidi, v mnohém zcela jiné, než s jakými jsme se tu stýkali kdysi. Žasli jsme při pohledu na ně, hladovíci po chlebu i po vzdělání: byli tu lidé nejen spokojení s dnešním stavem utažených opasků, nýbrž přímo nevěřící, že by někde mohlo býti líp než v jejich sovětské vlasti. Cítili jsme nové tempo a i bez vašich příslibů nepochybujeme, že to, co tu skřípe a je ještě šeredné a bědné, se změní v nejbližších letech, když tolik změn se tu mohlo státi během několika let. Viděli jsme živelnou a dravou víru, ne nepodobnou oné, jež se drala k světlu po exitu z katakomb a po Konstantinově milánském ediktu.

Viděli jsme zemi omlazenou mladými, usměvavými komsomolci, kterými nezvratně má už zajištěno vítězství Vaše revoluce i režim. Z jejich kolektivního nadšení zpíval paján vítězství nad egocentrismem. Messianism jejich otců si převlékl kabát a opil srdce celé této generace plamenným heslem solidarity a obětování přítomnosti za velikou budoucnost všech. A jako jsme viděli stíny nezávisle na báchorkách Inturistu, tak jsme stejně nezávisle na něm viděli i většinu tohoto světa.

Váš Inturist má chyby jako všechno na světě. Někdy dělá hlouposti a sabotuje Váš stát ze samé úřední horlivosti. Ale naproti tomu má i dvě dobré vlastnosti:

předně zpřijemňuje pobyt a umožňuje zájezd do Vaší země i těm cestovatelským netykavkám a mimosám, které se nedovedou obejít bez kousku přepychu a kterým by spartanská úroveň Vašeho dnešního života působila jinak nepřekonatelné obtíže.

A za druhé a hlavně: celý jeho rozsáhlý aparát je, bohudíky, slabý a bezmocný. Není schopen (ač o to všemi svými zavržitelnými metodami patrně velmi usiluje) postaviti dostatečně vysokou zeď mezi Vámi a námi a zabrániti tomu, abychom neviděli i kladných stránek Vašeho nového života.

otázky a odpovědi

O původnosti v českém umění

I.

S velkou chutí si Přítomnost ocitovala poznámku z jakési francouzské revue „Le Mois“, k níž si šifra R. ještě přidala sama několik slov o moderním českém umění. Poznámka, že „Le Mois“, v němž byl uveřejněn výpad proti umělcům zastoupeným v Jeu de Paume, je časopis příznivě nakloněný ČSR, nemůže nic odčiniti na faktu, že tu nejde ani tónem ani úrovní o nějakou kritiku. I to domácí mínění, přičleněné k onomu francouzskému, projevuje ducha víc než povrchního. Je to táž vzdělanost, s jakou se shledáváme v kdejakém večerníku, a úsudek, proti němuž po právu tak příkře odmítavě vystoupil minule Josef Čapek, má asi týž význam, jako by někde argumentovali pomocí výroků kulturních referátů Večera nebo Poledního listu. Čapkovy odmítnutí zůstalo jen obranné. Zdálo se mu, že ignorance citátu, v němž Zrzavý, Bauch a Filla jsou zahrnuti pod společný název kubistů, je zjevna poučenějšímu člověku tak, jako ignorance slovního doprovodu pana R. V Čapkově odmítnutí je nutno připojit pro zmatené publikum aspoň stručný výklad o té žádané národnosti, domáckosti a československosti umění, které má být protikladem umění internacionálního a to zcela ve smyslu hakenkrajclerské ideologie. Je to tím spíše nutno, že tribunou těchto názorů nebyl tentokrát Večera, dokonce ani ne pak Nikolauova Politika, ale Přítomnost.

Glosátor mínění „Le mois“ vyskytuje se v Přítomnosti v různých podobách a jménech. Kdyby neulpíval jen na instinktivním chápání (které je ostatně vždycky reakční), musil by se napřed vážně poučit v některém uměnovědném díle o definici uměleckého slohu a v nějaké umělecko-historické práci musil by si pozorně přečíst partie o vývoji a pronikání kteréhokoliv slohu v historii gotiky, renesance nebo jiného, a jak se dál tento proces v různých národních celcích.

Českému umění se vytýká závislost na francouzském umění. Co je však asi francouzským uměním pro francouzské ministerstvo krásných umění, pro Akademii des Beaux-Arts a pro francouzské období našeho p. R.? Jsou to stovky kýčů Jarních a Podzimních salonů, stejně bezcharakterně a virtuózně malovaný brak, jako ho u nás vyrábějí — jenže méně šikovně — v Jednotě výtvarných umělců, nebo členové profesorského sboru Akademie výt. umění a výtvarníci České akademie věd a umění. Tedy to, co se všude vydává oficiálně za národní umění a co je ve skutečnosti ta nejpustší, nejinternacionálnější konvence a řemeslná snaha, provozovaná navlas stejně v Paříži jako v Londýně, v Shanghai jako v New Yorku nebo v Melbourne pro mezinárodní měšťáčka. Ať si říkají hakenkrajcleré kteréhokoliv národa cokoliv, daleko více než

národnost ve smyslu rasovosti rozhoduje v kultuře a v umění civilizační příslušnost. Tato příslušnost vytváří duchovní příbuzenství mezi tvůrčími lidmi všech národností. Není na místě mluvit o šilhání po cizině, poučují-li se vědci na výsledcích cizí vědy a používají-li jich bez ohledu na místo, kde nové objevy vědy byly učiněny, je to lhostejno prostě proto, že před učenci všech národů leží stejné problémy, tedy internacionální, problémy vědy. Zrovna tak je nerozumem mluvit pohrdavě o šilhání umělců po Francii. Problémy, které leží před umělci v Paříži, jsou tytéž, jako ony před umělci v Praze, v Berlíně či jinde, jsou to prostě problémy umění. Je-li umění vůbec výrazem duchovní situace doby resp. umělců a tato situace je dnes táž v celé naší civilizaci, v Londýně jako v Paříži či v Praze, je i ten výraz sám, umění, obrazem tohoto příbuzenství. Ostatně — nepřejímáme žádné francouzské umění, vytýká-li se to našim moderním malířům. Přejímají se a poučují se na výsledcích uměleckých snah pařížské školy, vytvořené umělci bez rozdílu národností. Dnes je to Paříž, jež vytváří umělecký sloh Evropy. Proto, poněvadž je až dosud nejtypičtějším středem světa a západní civilizace — to je i naší civilizace. V ní se proto jako v koncentrovaném roztoku jeví dramatický život umění našich desítekletých nejzřetelněji. Je seismografem otřesů doby. Přitahuje magneticky nejživelnější síly Evropy, tak jako v renesanci Řím — a zítra snad Moskva.

Je to prostý dějinný zjev, že sloh se vytváří tam, kde je centrum všeho dění doby. Sloh doby, nechť vychází odkudkoliv, prostupuje uměleckou tvorbu všech oblastí jakkoliv na centru závislých, bez ohledu na národnostní zábrany. Každý národ umělecky žijící musí převzít umělecký sloh své doby, byť mu byl cizí. A zkušenost — možno-li vůbec z historie soudit přítomnost — ukazuje, že ten pochod, kterým se obohacují umělci jednoho národa o výsledky uměleckého úsilí jiných (dnes Paříže), je úrodný. Jediné na tomto základě vyrůstá i umění národní, to jest umění, jež vedle všelidského je schopno zvýraznit i ty nejjemnější nuance ducha a mysli, jimiž se liší dnes jednotlivé národy téže epochy.

Románskou periodou prošly všechny národy tehdejšího křesťanského světa. A po ní přihlásili jsme se k dalším „cizáckým“ formám (jak by řekl asi p. R.) gotickým. Leč ke gotice mohli jsme již přidat několik jemně diferencujících rysů, jež umožňují kunsthistorikům, aby dnes právem mluvili o české gotice. Jestliže jsme kdy utrpěli v umění, bylo to tenkrát, kdy nám „šilhání“ po světě bylo znemožněno. Nevyžili jsme se v renesanci — a po staletí nebylo pak u nás českého umění. A naopak: nikde se tak „nešilhalo“ po renesanční Itálii jako ve Flámsku s jeho Rubensem a řadou menších italských mistrů — a bylo to snad závadou, aby tvořil Pieter Brueghel st. své obrazy tak flámstvím nabitě? A vadí snad Josefu Mánesovi jeho zajetí ve světě německého romantismu Schwindova, vadí mu, jestliže jeho osobnost je nakonec překoná?

A ostatně — za dvě stě let nebude platit ani národnost díla ani cokoli jiného, ale jeho pouhé estetické hodnoty, jeho kvality pouze umělecké. A ty nám smějí být jediným měřítkem i dnes.

ma d šk

II.

Citoval jsem v předpředšlém čísle jednu ze 320 stránek srpnového svazku Le Mois, jejíž část byla věnována výstavě československého umění v Paříži. Sborník, jenž informuje o všem, co se stalo měsíčně na poli hospodářském, politickém, uměleckém i vědeckém, musí se ovšem omezit na stručnou poznámku. Podle přetištěné studie o básníku Bezručovi, již najdeme v tomže svazku i s několika citáty básní, můžeme soudit, že redakce tu není orientována nijak proti Československu a že netropí nějakou ošklivou propagandu tajně polonofilskou, ani neuplatňuje tendenci na náš úkor pří-

znivých Maďarsku: píše o výstavě našich umělců přes to negativně. Zdá se mi, že si věc přespříliš usnadňujeme, nazýváme-li tento posudek „trapným a ošklivým výlevem nesoudné vůle“, jak učinil v dopise minulého čísla Josef Čapek, a omezíme-li se na konstatování, že současné československé umění „není přece nijak podstatně horší, bezcharakternější a nedokonalejší, než umění polské, německé, ruské, italské nebo maďarské a na thesi, že „současné československé umění i přes opačné mínění pana referenta přece jen nějak existuje“. Pan referent se totiž přes veškerou zběžnost a povrchnost své poznámky dotkl přece jen jedné věci, která se nám zdá podstatnou, a na niž se Josef Čapek vyhnul odpovědi.

Pařížský referent je překvapen tím, že českoslovenští umělci, vystavující v Paříži, nedovedou „intenzivně transponovati dojmy své země“: možná, že totéž nedovedou ani výtvarníci polští, němečtí, italští nebo maďarští, to nám však není omluvou. Nikdo nám přece nebrání v tom, aby na rozdíl od Poláků, Němců, Italů nebo Maďarů naše umění bylo méně abstraktní, méně formalistické, méně imitující Paříž, aby bylo obsažnější, předmětnější, více naplněné ideovostí a problematikou přítomnosti.

K čemu byl celý onen úžasný a revoluční rozvoj moderní malířské techniky od impresionismu až do surrealismu, techniky, jež rozšířila své výrazové možnosti tak, že by byla opravdu schopna vyjadřovati celý dnešek ve všech jeho problémech materiálních a ideových? Proč výtvarné umění přes tuto schopnost uteklo do mlhavých krajin metapsychologických, do všech těch růžových zahrad podvědomí, v nichž se dnes potuluje? Jak je to možné, že se právě dnes, v době kolektivního zápasení celého světa o nový řád a novou organizaci, skrývají výtvarní umělci naši stejně jako cizí do bezpečného zavětří? Odkud náhle všechny ty přejemněle dekadentní interesy, kam zmizela všechna odvaha, postaviti se chlapsky na půdu tohoto dnešního světa, na půdu přítomnosti?

Výtvarné umění si dnes vybojovává horlivěji než kdykoli jindy právo na naprostý individualismus a zájmy, na nerušené řešení svých formálních her a otázek. Výtvarný umělec nevěří dnes tomu, že je také členem třídy, národa, že je občanem světadílu, zdráhá se zaujímat stanovisko, přispívá k řešení problémů, stavěti se v zápasích, které se tu rozpoutávají, na tu či onu stranu. Dnešní výtvarní umělci věří příliš doslovně tomu, že umění je dlouhé, zatím co život je krátký; neuznávají, že by měli nějakou povinnost stavěti se tímto dlouhým uměním krátkému životu do služeb. Nevěří tomu, že umělecké dílo by mělo řešiti současně věčnost problémů formových i věcných problémů své doby, že vyřešením některého formálního problému získává umělec jen jakousi soukromou odměnu, získává jakousi privátní prémii svého tvoření. Tím však umělec nedostál ještě svému úkolu vůči veřejnosti: teprve svou službou dočasněmu si umělec vykupuje to, že je mu v jeho tvorbě dovolena hra s věčností. Umění, které desertuje z této služby své doby, může být přes to také uměním: je však zbabělé a parazitické.

Při tom utíká malířství od své politické a sociální funkce zcela dobrovolně. Z ostatních výtvarných umění je divadlo zkomercialisováno, a nemá už možnosti plniti svůj úkol: nastavovati své době zrcadlo a ukazovati jí budoucí cíl. Divadlo je v poutech abonentních systémů čili v poutech třídy, která na to má, oficiální jeviště je ve službách reprezentace státních a úředních protekcí, malé scény slouží malému zákazníkovi a lichoťi mu oddané a pokorně. Film je ve službách boha peněz, podlézá panu divákovi ještě oddaněji, celá jeho tvorba je naprosto reakční, lživá: ani filmové týdeníky nesmějí říkati pravdu o tom, jak svět skutečně vypadá, a fil-

mová beletrie už dokonce ne. Tohoto systematického tlaku však není u výtvarných umění v užším smyslu.

Malířství a sochařství pracují dosud svobodně, jsou, ponechávána ve své individualistické anarchii bez jakéhokoli přímého nátlaku. Zcela dobrovolně se dávají malíři a sochaři do služeb výtvarných mód a maní, do služeb stylové a námětové uniformity, předpisované buď odjinud nebo z Paříže. Do nejsoukromnějšího soukromí, do intimismu svých podvědomí, do nekontrolovatelnosti a neodpovědnosti se utíkají výtvarníci právě dnes, v době nabitě hospodářským, sociálním a politickým dním. Proč?

Celý vývoj moderního malířství je naplněn zápasem o techniku. Malířství odvrhlo všechna stará formalistická pouta a staré poučky, rozložilo jedinou dvojrozměrnou plochu obrazu na množství různých ploch s různými dimensemi, v nichž se může vraceti k zobrazovanému předmětu paralelně stále znovu a znovu vždycky s jinými stránkami, malířství probouralo stěny vězení materialismu a naučilo se ztělesňovati i vnitřní stanovisko umělcovo a jeho duševní poměr k zobrazovanému objektu, malířství se dostalo z okovů geometrické perspektivy a osvojilo si perspektivu novou, „perspektivu affektivní“, jak říká André Lhote. A toto malířství, se svou rozšířenou a znásobenou novou technikou stojí náhle bezradně před realitou moderního světa. Naučilo se úžasné zjemnělé nové řeči a nemá, co by nám tímto jazykem povědělo.

Moderní malíři hájivají obsah svých obrazů. Říkávají vtipně, že prý sice nenapodobují vnějších přírodních fenomenů, že však přes to pracují přece jen také podle přírody: imitují přírodu v jejím tvůrčím gestu, v její tvořivosti, a na tom prý hlavně záleží. Ale co je tím reálním obsahem jejich obrazů? Resultát oněch přísně a vědecky objektivních analytických zátiší kubistických není příliš odlišný od naprosto subjektivistických obrazů surrealistických: obojí jsou jen systémem různobarevných vyvážených ploch, nejsou než abstraktními dekorativními projevy. Při tom surrealisté se vydávají po určité stránce také za „realisty“, zajímají se prý však pouze o realitu vnitřní, jsou zvědaví na obrazy lidského nitra, koncentrují se na duševní plány, na sny podvědomí, jsou poslušni „primitivních instinktů fabulačních“ a asociativních, vyrábějí „psychické momentky“, zobrazují prý přírodu „druhou“, interní, která působí na vědomí zezadu, nikoli zepředu, jako povrchová příroda vnější. Nedávají umění úkoly jen čistě produktivní. Nýbrž i reproduktivní, jejich štětec je prý jen ručičkou seismografu, jenž zaznamenává exaktně záchvěvy jejich nitra, jež zakresluje jejich podvědomé vise, transponuje jejich duševní stavy na optické. Co je však důvodem tohoto naprostého popření umělce jako tvora vědomého, myslícího, jednajícího, zasahujícího svým dílem do života konkrétního, pozitivního, praktického? Co je poutá k tomuto omezení malířovy funkce na činnost blízkou činnosti patologických malířů mediálních? Čím je nám samotné podvědomí uprostřed dnešního vědomého života, čím je nám Hekuba?

Útěk do podvědomí u surrealistů, do abstraktnosti u kubistů a futuristů, do světa fantomů a preludů u jiných směrů moderního malířství je útekem výtvarného umění od občanské odpovědnosti. Prchají do nekontrolovatelné, omezují se na zaznamenávání faktů naprosto jedinečných, nekontrolovatelných, neuniversálních. Poslání umění je

však universalistické. Nevěříme v neodpovědnost umělců, v jejich právo sladce a hravě bloumati po růžových zahradách. Ve společnosti, v níž jsou všechny síly soustředěny v zápase o novou organizaci sociální, hospodářskou a politickou, musí být i umění článkem tohoto zápasu. To není opakováním zásad Marxových: to je prostě jediný možný názor o sociologické poslání umění.

Je to vinou samotných malířů, není-li dnes umění neaktuelnějšího, než je právě malířství. Malíři sami se stavějí dobrovolně mimo dobro a zlo, ať jsou to malíři „polští, němečtí, italské, maďarské nebo“ — pardon, ruští nikoli. Ruské malířství nemůžeme už jmenovati jedním dechem s ostatními. Podle toho, co se dočítáme o směrnicích nového ruského umění a podle toho, co nám dva významní representanti sovětského divadla a filmu, které jsme v poslední době potkali v Praze, vyprávěli o ruském výtvarném umění — odchýlilo se ruské malířství naprosto od linie evropského umění, od této linie, vedoucí od impresionismu přes Cézanna ke kubismu, futurismu a surrealismu. Ruské umění dneška se obrátilo odváženě k zásadní předmětnosti, k epičnosti, a nebojí se ani výtky barvotiskovosti a jarmarečnosti: kdo viděl nové ruské obrazy, viděl tu mnoho scén ze života na kolchoze nebo v továrně, mnoho traktorů v práci, tanků v boji a krásnoarmějeťů na pochodu.

Co si z tohoto světa, z jeho námětů a problémů chtějí malíři vybírat, to je jejich věc. Nežádáme od nich žánrových obrázků, sociálních obžalob, společenských visí, nežádáme realistické reportáže ani symbolických tendenčních barvotisků. Zdá se nám však, že nadešla doba, kdy je třeba opět zdůrazniti element dokumentů ve výtvarném díle, kdy je třeba se dívatí opět i na jeho obsah, kdy záchrana malířství odděleného od ostatního života a vznášejícího se ve vzduchoprázdnu je možná jen jeho zpředmětněním, zaktualisováním, zpřítomněním. Jak se to stane, to je věc tvůrců, nikoli věcí teoretické předpovědi.

Bylo by na čase sestaviti jednu výstavu moderního českého výtvarného umění pod heslem „Umění přítomnosti“, umění, vycházejícího z dneška, obrazící hospodářské, politické a sociální zápasy dneška, jeho strukturu a tendence, bez ohledu na malířské směry a stylové odstíny. Víme, že obrazy Josefa Čapka budou zaujímat na této výstavě mnohá nej přednější místa a všechny ty jeho smutné periferie a ty obrazy zavržených tu budou významnými dokumenty. Najde se tu mezi českými výtvarnými díly jistě mnoho jiného. A zdá se nám, že tímto souborem by byl ukázán daleko zdravější, hutnější a plodnější směr pro vývoj našeho výtvarnictví, než kterýmkoli profesionálními hravými -ismy. A zdá se nám, že podobná kolekce by našla i více uznání za hranicemi, třeba právě v Paříži, nežli sebe objemnější soubory našich obratně napodobených rousseauovštin, picassoovštin, derainovštin nebo matissovštin, než imitace Bracqua, Vlamincka, Chirica či Utrilla, nebo Modiglianiho. Pak snad i požadavek, aby naši umělci „intenzivně transponovali dojmy své z země“ se nám bude zdáti přece jen něčím obsažnějším než pouhým „trapným a ošklivým výlevem nesoudné nevětle“.

Dr. R.

Půjčovna knih » MÍR « Praha II., Vladislavova 2
Palác Báňské a hutní
Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Předpisy o soupisu a povinné nabídce cizozemských platidel, pohledávek proti cizině, drahých kovů a cenných papírů

I. Obsah vládního nařízení (XIII) ze dne 10. září 1934
č. 202 Sb. z. a n.

§ 1.

1. Všechny osoby fyzické a právnické, které mají v tuzemsku bydliště (sídlo) aneb se zde zdržují déle než rok nebo v tuzemsku provozují zahraniční podnik, jsou povinny sepsati a nabídnouti Národní bance Československé do 15. října 1934 veškerá cizozemská platidla, pohledávky proti cizině, ať vznikly kdykoliv, jakýmkoliv způsobem a v jakékoliv měně, mincované zlato a stříbro, nezpracované zlato, stříbro a platinu, jakož i cenné papíry znějící na cizíměnu nebo cizozemského původu, jichž jsou vlastníky nebo z jakéhokoliv právního důvodu držiteli. Této povinnosti jsou zproštěny osoby svrchu uvedené, jež jsou vlastníky nebo držiteli těchto hodnot nepřesahujících úhrnem 5.000 Kč.

2. Soupis a nabídku učiniti jest podle stavu ze dne, kdy toto vládní nařízení nabude účinnosti.

3. Národní banka Československá rozhodne do 90 dnů ode dne, kdy jí povinná nabídka došla, zda přijímá nabízené hodnoty; zřekne-li se v této lhůtě se souhlasem ministra financí práva je převzítí, lze nakládati s nabídnutými hodnotami volně v mezích přípustných podle platných devisových předpisů na průkaz, že Národní banka Československá hodnoty tyto nepřevzala.

4. Převezme-li Národní banka Československá cizozemská platidla a pohledávky v cizí měně, odpočítá je za denní kurs pražské burzy. Převezme-li cenné papíry, odpočítá je za denní kurs příslušných burz zahraničních nebo uloží přihlašovatel, aby je ve lhůtě, která nebude kratší než 14 dnů a delší než 60 dnů, prodal a výtěžek odvedl Národní bance Československé podle platných předpisů. Zlato převezme Národní banka Československá podle svých pravidel pro nákup zlata, stříbro a platinu podle záznamu na světovém trhu.

5. Národní banka Československá stanoví v dohodě s ministrem financí, které hodnoty soupisem a nabídkou povinné mají býti odvedeny nejpozději do 15. října 1934 bez zvláštního vyzvání.

6. S hodnotami soupisem a nabídkou povinnými lze ode dne účinnosti tohoto nařízení až do rozhodnutí Národní banky Československé podle odstavce 3 nakládati jen s jejím svolením.

§ 2.

Sepsati a nabídnouti jest též cizozemská platidla a pohledávky v cizí měně, které byly Národní bance Československé již nabídnuty podle vládního nařízení (V) ze dne 16. října 1931, č. 159 Sb. z. a n., kterým se provádějí některá ustanovení zákona č. 7 Sb. z. a n. z roku

1924, o ochraně československé měny a oběhu zákonů platidel, a podle vyhlášek ministra financí ze dne 16. října 1931, č. 160 Sb. z. a n., ze dne 20. října 1931, č. 164 Sb. z. a n. a ze dne 7. listopadu 1931, č. 171 Sb. z. a n., jakož i podle vládního nařízení (X) ze dne 28. července 1932, č. 132 Sb. z. a n., a vyhlášky ministra financí ze dne 17. srpna 1932, č. 144 Sb. z. a n., pokud v den účinnosti tohoto nařízení jsou ve vlastnictví nebo držení osob soupisem povinných. Totéž platí o zahraničních cenných papírech sepsaných podle vládního nařízení č. 159/1931 Sb. z. a n. a vyhlášek ministra financí č. 160, 164 a 171/1931 Sb. z. a n.

§ 3.

Numismatické sbírky může Národní banka Československá na zvláštní žádost podanou do 15. října 1934 osvoboditi od soupisu a nabídky, vyslechnouc znalce jmenovaného ministrem financí v dohodě s ministrem školství a národní osvěty.

§ 4.

Z povinnosti soupisu a nabídky pod §§ 1 a 2 jsou vyňaty: 1. Pohledávky hlášené Národní bance Československé podle vyhlášky ministra financí (33) ze dne 15. prosince 1933, č. 235 Sb. z. a n., a pohledávky československých věřitelů v Turecku.

2. cizozemská platidla a pohledávky v cizí měně, které jest nabyvatel povinen odváděti ihned Národní bance Československé již podle § 15, odst. 1 vládního nařízení ze dne 29. února 1924, č. 46 Sb. z., kterým se provádějí některá ustanovení zákona č. 7 Sb. z. a n. z r. 1924 o ochraně československé měny a oběhu zákonných platidel,

3. stříbrné mince měny československé.

§ 5.

Opatření Národní banky Československé o způsobu, jak mají býti hodnoty v §§ 1 až 3 jmenované sepsány, nabídnuty a odvedeny a jak je míti v patrnosti, vyhlásí ministr financí ve Sbírce zákonů a nařízení.

§ 6.

Přestupky ustanovení tohoto nařízení trestají se, není-li čin podle jiných trestních ustanovení přísněji trestný, podle § 3 zákona č. 7 Sb. z. a n. z r. 1924 ve znění zákonů č. 121/1932 a 113/1934 Sb. z. a n. uveřejněném vyhláškou ministra financí č. 141/1934 Sb. z. a n.

§ 7.

Toto nařízení nabude účinnosti dnem vyhlášení; provede je ministr financí. (Bylo vyhlášeno ve Sbírce zákonů a nařízení dne 11. září 1934.)

II. Obsah opatření Národní banky Československé o soupisu a povinné nabídce cizozemských platidel, pohledávek proti cizině, drahých kovů a cenných papírů vyhlášeného vyhláškou ministra financí (44) ze dne 11. září 1934 č. 203 Sb. z. a n.

Čl. 1.

Cizozemská platidla, pohledávky proti cizině, drahé kovy a cenné papíry, na které se vztahuje povinnost soupisu a

nabídky podle § 1 až 3 uvedeného vládního nařízení, jsou :

1. papírové peníze a zlaté i stříbrné oběžné mince cizích států (valuty);

2. směnky, šeky, poukázky, akreditivy a všechny jiné druhy výplat na cizinu, vklady na běžných účtech a vkladních knížkách nebo vkladních listech u zahraničních peněžních ústavů a firem ihned splatné i vázané výpovědní lhůtou nebo jiným obmezením, kupony, bony a podobné poukazy nebo závazky k výplatě zahraničních peněžních ústavů a firem, kapitálové účasti, jakož i všechny ostatní pohledávky proti cizině splatné i dosud nedospělé nebo vázané jakýmkoli obmezením;

3. nezpracované zlato, stříbro a platina (slitky, pruty, zlomky a veškeré jiné druhy nezpracovaného kovu ve stavu ryzím nebo ve směsi), jakož i zlaté a stříbrné mince jiné než oběžné;

4. veškeré cenné papíry, které znějí na cizí měnu nebo jsou cizozemského původu, t. j. pokladniční poukázky, zástavní listy, dílčí dlužní úpisy, akcie, požitkové listy, losy atd., bez ohledu na místo a způsob úschovy.

Čl. 2.

Povinnosti soupisu a nabídky jsou zproštěny :

1. hodnoty uvedené v čl. 1., jichž úhrnná kursovní nebo tržní cena v den účinnosti vládního nařízení (XIII) č. 202/1934 Sb. z. a n. nepřesahuje 5.000 Kč;

2. pohledávky, které nutno hlásiti Národní bance Československé podle vyhlášky ministra financí (33) ze dne 15. prosince 1933, č. 235 Sb. z. a n., t. j. všechny pohledávky československých věřitelů v Bulharsku, Estonsku, Jugoslavii, Maďarsku, Německu, Rakousku, Rumunsku, Řecku a ve státech Střední a Jižní Ameriky. Cenné papíry, z nichž uvedené země jsou dlužníky, podléhají však povinnosti soupisu a nabídky;

3. pohledávky československých věřitelů v Turecku; cenné papíry podléhají však soupisu a nabídce;

4. cizozemská platidla a pohledávky proti cizině, které jest nabyvatel již povinen ihned odváděti Národní bance Československé podle § 15, odst. 1 vládního nařízení ze dne 29. února 1924, č. 46 Sb. z. a n. (exportní valuta);

5. stříbrné mince měny československé.

Čl. 3.

Soupisová a nabídková povinnost osob zahraničních (fysických a právnických), které provozují podnik v tuzemsku, vztahuje se na hodnoty, které byly v tuzemském podniku získány nebo tvoří součást jeho základního nebo provozovacího kapitálu.

Čl. 4.

1. Cizozemská platidla, zlato mincované i nezpracované, jakož i veškeré ihned splatné pohledávky proti cizině uvedené v čl. 1, bod 2 tohoto opatření jest odvésti bez zvláštního vyzvání nejpozději do 15. října 1934 Národní bance Československé způsobem stanoveným v čl. 6.

2. Odvodem zprošťuje se vlastník nebo držitel povinnosti soupisu odvedených hodnot. Děje-li se odvod prostřed-

nictvím oprávněné „banky“ (§ 1 vl. nař. č. 46/1924 Sb. z. a n.), nemusí „banka“ oznamovat jméno strany Národní bance Československé; v příslušném tiskopise (seznam firem) označí „banka“ místo jména toliko „přímé zpeněžení“.

Čl. 5.

Majitelé nebo správci numismatických sbírek jsou povinni oznámiti Národní bance Československé do 15. října 1934, a to úhrnným počtem kusů mincí, sbírky, které mají v majetku nebo ve správě; mohou však zároveň požádati Národní banku Československou, aby byli zproštěni povinnosti soupisu a nabídky. Národní banka Československá rozhodne o žádostech po slyšení znalce jmenovaného ministrem financí v dohodě s ministrem školství a národní osvěty a zpraví žadatele, zda sbírka jest od soupisu a nabídky osvobozena čili nic.

Čl. 6.

Pro hodnoty uvedené v čl. 4, odst. 1 stanoví se tento způsob odvodu :

1. Papírové peníze a stříbrné oběžné mince cizích států, pokud znějí na americké dolary, anglické libry, holandské zlaté, švýcarské a francouzské franky, belgas (belgické franky), norské a švédské koruny, italské liry a polské zlaté lze prodati u všech úřadoven Národní banky Československé, která je kupuje podle svých pravidel pro nákup valut.

Bankovky ostatních měn, pokud podléhají povinnosti soupisu a nabídky, kterých však Národní banka Československá ke koupi nepřijímá, jest vlastník nebo držitel povinen nabídnouti ku prodeji na burse prostřednictvím oprávněných „bank“.

2. Zlaté mince jest zpeněžiti u hlavního ústavu a filiálek Národní banky Československé podle platných pravidel. Nezpracované zlato jakož i méně známé mince jest zpeněžiti u hlavního ústavu Národní banky Československé nebo odvésti filiálkám Národní banky Československé, které zprostředkují odvod hlavnímu ústavu, jenž provede odpočet.

3. Ihned splatné pohledávky proti Anglii, Belgii, Dánsku, Egyptu, Francii, Holandsku, Itálii, Kanadě, Litvě, Norsku, Spojeným státům severoamerickým, Španělsku, Švédsku a Švýcarsku jest odvésti buď přímo Národní bance Československé nebo prostřednictvím oprávněných „bank“. Při přímém odvodu podá strana Národní bance Československé zprávu, ke kterému dni a u kterého z jejich zahraničních dopisovatelů odváděnou částku poukazuje a zároveň oznámí, jak se jí má uhraditi hodnota v Kč. Jména zahraničních dopisovatelů, u kterých jest hodnota odváděti, jsou uvedena v čl. 10 tohoto opatření.

Provádí-li se odvod prostřednictvím oprávněné „banky“, použije „banka“ tiskopisu „povinný odvod devis“.

Národní banka Československá vyúčtuje odvedené devisy kursem pražské bursy, při čemž budou platiti podmínky pro odvod devis podle vyhlášky Národní banky Československé ze dne 5. října 1931, uveřejněné v Úředním listě republiky Československé ze dne 6. října 1931.

Čl. 7.

1. Hodnoty uvedené v čl. 4, které z jakéhokoliv důvodu nemohly býti

odvedeny způsobem předepsaným v čl. 6, jakož i veškeré jiné hodnoty podléhající povinnosti soupisu a nabídky, jest vlastníkem nebo držitel povinen sepsati a nabídnouti Národní bance Československé podle stavu ze dne 11. září 1934, a to nejpozději do 15. října 1934. Vlastník nebo držitel pohledávek proti cizině (čl. 1, bod 2), které jsou vázány výpovědní lhůtou, jest povinen ihned po vyhlášení tohoto opatření postarati se o jejich výpověď.

2. Soupis a nabídku vykonati jest na tiskopisech, které Národní banka Československá k tomu účelu vydala, a to odděleně pro každý druh hodnot, podle jednotlivých položek, a přesným vyplněním všech sloupců soupisového listu. Tiskopisy lze obdržeti u Národní banky Československé v Praze a jejích filiálkách, jakož i u peněžních ústavů a firem oprávněných k obchodu s devisami. Tiskopis jest vyplniti ve třech vyhotoveních, u cenných papírů pak ve čtyřech vyhotoveních souhlasně a zřetelně, pravoplatně podepsati na všech stejnopisech a zaslati devisovému oddělení Národní banky Československé. Připojí-li strana frankovanou obálku se zpáteční adresou, vrátí jí Národní banka Československá propis soupisového listu s potvrzením o podání soupisové přihlášky.

3. Při soupisu cenných papírů jest zejména přesně označiti způsob úschovy (vlastní úschova, úschova u banky, na depotních účtech znějících na jméno, anonymní depot na bony, úschova v bezpečnostních schránkách).

4. Peněžní ústavy sepíší a nabídnou vlastní cenné papíry (nostro) stejným způsobem. Kromě toho vyhotoví a zašlou Národní bance Československé dva seznamy cenných papírů, podléhajících soupisu a nabídce, které chovají v úschově pro strany. První seznam bude se týkati úschov na depotních účtech znějících na jméno a bude obsahovati jméno a bydliště (sídlo) deponentů a množství a druh cenných papírů. Druhý seznam bude se týkati úschov anonymních (bony a pod.) a bude obsahovati označení depot (číslo bonu, značka, heslo a pod.) a množství a druh cenných papírů.

Čl. 8.

1. Národní banka Československá rozhodne do 90 dnů ode dne, kdy jí povinná nabídka došla, které z hodnot nabídnutých podle čl. 7 převezme.

2. Hodnoty, které Národní banka Československá převezme, odpočítá podle čl. 6 tohoto opatření. Stříbro a platinu odpočítá za cenu ryzího kovu podle záznamů na světovém trhu po srážce výloh.

3. Cenné papíry Národní banka Československá buď převezme a odpočte za denní kurs prodeje příslušných zahraničních burs, nebo uloží přihlašovatel, aby je ve lhůtě, kterou mu stanoví, prodal, a výtěžek ihned odvedl v cizí měně Národní bance Československé podle platných předpisů. Lhůta ku prodeji cenných papírů nesmí být kratší 14 dnů a delší 60 dnů.

Čl. 9.

1. S hodnotami soupisem a nabídkou povinnými lze až do rozhodnutí Národní banky Československé podle

čl. 8. o tom, přejímá-li nabízené hodnoty, nakládati jen s jejím svolením.

2. S hodnotami, o kterých Národní banka Československá ve stanovené lhůtě prohlásí, že je nepřijímá, bude lze volně nakládati v mezích platných devisových předpisů, prokáže-li se strana příslušným rozhodnutím Národní banky Československé.

3. Neobdržela-li strana ve lhůtě 90 dnů rozhodnutí, má právo předpokládati, že Národní banka Československá nabídnutých hodnot nepřevzala. Národní banka Československá vydá o tom straně na požádání písemné potvrzení.

4. Peněžní ústavy a jiné osoby, které přijaly do úschovy cenné papíry a ostatní hodnoty soupisem a nabídkou povinné, nesmějí prováděti příkazů k nakládání s těmito hodnotami bez svolení Národní banky Československé, po případě bez průkazu o tom, že Národní banka Československá hodnot nepřevzala.

Čl. 10.

Zahraniční dopisovatelé, u kterých jest odváděti hodnoty podléhající povinnému soupisu a nabídce, jsou: v Anglii Barclays Bank Limited, Londýn; v Belgii Banque de Bruxelles S. A., Brusel; v Dánsku Den Danske Landmandsbank, Kodaň; v Egyptě Barclays Bank (Dominion, Colonial and Overseas), Alexandrie; ve Francii Crédit Lyonnais, Paříž; v Holandsku Amsterdamsche Bank, Amsterodam; v Itálii Banca Commerciale Italiana, Milán; v Kanadě Bank of Montreal, Montreal; v Litvě Lietuvos Bankas, Kovno; v Norsku Norges Bank, Oslo; ve Spojených státech severoamerických The National City Bank of New York, New York; ve Španělsku Banco Hispano Americano, Madrid; ve Švédsku Sveriges Riksbank, Stockholm; ve Švýcarsku Crédit Suisse, Curych.

Čl. 11.

Přestupky tohoto opatření trestají se, není-li čin podle jiných trestních ustanovení přísněji trestný, podle § 3 zákona ze dne 14. prosince 1923, č. 7 Sb. z. a n. z roku 1924, ve znění zákonů č. 121/1932 a č. 113/1934 Sb. z. a n., uveřejněném vyhláškou ministra financí č. 141/1934 Sb. z. a n.

III. Obsah § 33 zákona o ochraně československé měny a oběhu zákonných platidel ze dne 14. prosince 1923 čís. 7 Sb. z. a n. z r. 1924 a dodatků, vyhlášeného v úplném znění vyhláškou ministra financí ze dne 8. července 1934 č. 141 Sb. z. a n.

§ 3.

1. Přestupky nařízení vydaných podle § 2 trestají se jako prosté přestupky důchodkové pokutou od 100 Kč do 100.000 Kč.

2. Byl-li však některý takový přestupek spáchán úmyslně nebo z hrubé nedbalosti při provozování bankovního nebo jiného peněžního podniku, nebo bylo-li účelem činu dovéztí nebo vyvéztí, třeba jen účetně, hodnoty, jejichž oběh jest podle § 2 obmezen, z ci-

ziny, bude čin potrestán jako těžký důchodkový pře-
stupek pokutou ve výši jednoduché až čtyřnásobné
hodnoty předmětu, jímž byl podniknut nebo který
byl k jeho spáchání určen, při čemž neplatí dosa-
vadní ustanovení trestního práva důchodkového o
nejvyšší výměře pokut.

3. Podle stejné sazby bude za těžký důchodkový
přestupek trestán, kdo k výzvě vydané podle § 2 zák.
č. 7/1924 Sb. z. a n. do 15. září 1932 vědomě neodvede
nebo neohlásí hodnoty uložené v cizině, které podlé-
hají u něho odvodové nebo nabídkové povinnosti zalo-
žené na ustanoveních dosud platných; splní-li však
tuto povinnost v uvedené lhůtě, není trestný ani
podle tohoto zákona, ani podle zákona o přímých
daních.

4. Za těžký přestupek důchodkový bude stejně
trestán, kdo vědomě nesplní včas povinnost stanove-
nou v § 2, č. 3.

5. Kromě toho může býti za těžký důchodkový
přestupek uložen trest tuhého vězení od 24 hodin do
tří měsíců,

a) převyšuje-li základ pro vyměření pokuty 50.000
Kč, nebo

b) bylo-li při trestném činu použito podvržených
listin, předstíraných jmen nebo zápisů v obchodních
knihách nebo jiných k oklamání úřadů zvláště způ-
sobilých prostředků, nebo

c) byl-li obviněný již pro zločin, přečin nebo těžký
důchodkový přestupek podle tohoto zákona právo-
platně odsouzen a dopustil se opět takového přestupku
do pěti let po odsouzení, nebo

d) zúčastnilo-li se přestupku více osob než dvě.

6. Na místě pokuty budiž uloženo, není-li dobytá,
náhradní vězení od 24 hodin do tří měsíců.

7. Stejně jako pachatel bude potrestán, kdo návo-
dem, radou, utvrzováním, slibem nebo poskytnutím
pomoci, zejména též nesprávným vedením obchodních
a hospodářských knih nebo jinak úmyslně působí ke
spáchání nebo při spáchání trestného činu jiným
nebo kdo při spáchání trestného činu jiným působí
k tomu, aby účelu trestného činu bylo dosaženo, nebo
aby opatřil sobě nebo jinému z něho prospěch.

8. Fysické a právnické osoby ručí za pokuty a
útraty trestního řízení, které byly jejich zákonným
nebo zmocněným zástupcem uloženy pro trestné činy
podle tohoto paragrafu, spáchané při vykonávání to-
hoto zastupitelského poměru. Z ručení jsou však vy-
ňaty fysické osoby, kterou nejsou svéprávné, pokud
jde o jejich zákonné nebo úředně zřízené zástupce a
jiné svéprávné fysické nebo právnické osoby, jež pro-
káží, že jejich zmocněnec jednal bez jejich vědomí.
Výkon náhradního trestu vězení vylučuje uplatňovati
ručení.

IV. Důvěrnost údajů učiněných stranami při soupisové a nabídkové akci.

Poznámka: „Opatřeními uvedenými ad I. a II.
není dotčena povinnost Národní banky Českosloven-
ské zachovávat o skutečnostech, jež se jí touto cestou
stanou známými, obchodní tajemství proti berním
správám, resp. finančním úřadům ve věcech daňo-
vých a pod. Údajů soupisového hlášení nebude v žád-
ném směru použito k těmto účelům.“

MONUMENTÁLNÍ DÍLO

velkolepý obraz našeho kulturního a národního živo-
ta, historie politických a uměleckých bojů o Národní
divadlo, jeho stavba, vnější i vnitřní výzdoba, vlast-
ní dějiny od zahájení her až po dobu současnou,
které vydává

SBOR PRO ZŘÍZENÍ DRUHÉHO NÁRODNÍHO DIVADLA
pod názvem

DĚJINY NÁRODNÍHO DIVADLA

patří k největším knižním událostem českým. S je-
dinečnou pečlivostí vytvořeno je zde encyklopedické
dílo, které shrnuje události, fakta a poznatky v hod-
nocení nejlepších znalců historie divadelní. V tech-
nicky dokonalém vydání, tištěném na křídovém pa-
píře vzorným tiskem, s několika sty ilustrací černých
i barevných v kvalitních vazbách z plátna a zlacené
kůže, obsáhne toto mohutné dílo 1900 stran,
rozvržených do šesti knih:

I. Dr. J. Bartoš: Národní divadlo a jeho
budovatelé

II. Prof. Dr. A. Matějček: Dějiny stavby N. D.

III. Prof. Dr. Z. Nejedlý: Dějiny správy a opery N. D.
do r. 1900

IV. Prof. Dr. O. Fischer: Činohra N. D. do r. 1900

V. Prof. Dr. V. Tille: Činohra N. D. od r. 1901

VI. Prof. Dr. Z. Nejedlý: Opera N. D. od r. 1901

Jednotlivé svazky jsou neprodejné. Celé dílo stojí

Kč 1120^{.-}

Vyzýváme peněžní ústavy všeho druhu, správní rady
podniků, správy měst, knihovny universitní, ústav-
ní a obecní, přátele a příznivce kultury a sběratele
vzácných tisků k hojným objednávkám

ČESKÁ EXPEDICE V PRAZE II.

nakladatelská a knihkupecká společnost s r. o., Národní 18
umožní každému vážnému odběrateli zakoupení tohoto
díla za podmínek uvedených v připojeném kuponu.

ČESKÁ EXPEDICE, nakladatelská a knihkupecká společnost s r. o.
v PRAZE II., Národní 18

Dle vašeho inserátu v Přítomnosti

- objednávám závazně dílo *Dějiny Národního divadla* v šesti
svazcích za Kč 1120^{.-} — excl. daň z obr. a porto. První splátku
Kč 220^{.-} — platím současně bianco složenkou poštov. spoř.
č. 250.569-Praha, zbytek zaplatím v pěti za sebou jdoucích
měsíčních lhůtách à Kč 190^{.-}. Svazek I a IV, které vyšly,
zašlete obratem po zaplacení první splátce.
- očekávám návštěvu vašeho reprezentanta. Ať předloží ukázkou
díla.

Jméno a příjmení _____
(čitelně)

datum _____ povolání _____

bydliště _____

Vložte do obálky s 50hal. známkou

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 4. Číslo

38

Stanislav K. Neumann:

ZÁŘÍ.*

Ty, sladký září. Jak je modré nebo nad těmi vrchy, kde se barvy rodí. Jdu zmaten vzduchem, jenž je plný tebe a chtěl bych plouti povětrnou lodí.

Tak zcela nízko nad lesy, jež mění svou píseň zelení na píseň žlutí, a v slunci tiše oddatí se snění o novém jaru, novém zahynutí.

I tak je dobře však na zemi něhy, jež dovede tak krásně umíratí na chvilu, požár uhašený sněhy, by znovu vzplála s jarem, jež se vrátí.

Již v lesích strání měď a zlato hoří, koňadra u cest nepokojně hvízdá v klídu, jenž se snáší se sivého boří a v němž svou radost poslední teď hmyz dá.

Motýla zdvihám létéem znaveného a zas ho pouštím na poslední květy; ještě se těšit budem ze dne svého já, cikády a ptáci, zvěr a květy...

Proč prchají však světle hnědé srny? Můj krok přec tišší nemůže už být. Jsem tudíž trochu rozedraný trny a teplo zvířat chtěl bych pocíťti.

* Ze sbírky „Kniha lesů, vod a strání“.

STUDENTSKÝ ČASOPIS

veřejná tribuna středoškoláků, zahájil novým číslem XIV. ročník. Je třeba ocenit, že si naši mladí studenti dovedou udržet svůj měsíčník, že jej s neumenšeným pracovním nadšením přejímají stále nově nastupující generace, vždy nespokojené s jeho dosavadní úrovní a neústupně žádající jeho zpřítomnění, a že stačí vyplňovat jeho četné sloupce, jež nechťi být honosně literaturou, uměním a odbornictvím, ale spíše nabádaovou přípravou k samostatné tvůrčí a kritické činnosti a formální pohotovosti.

Jejich duševní vývoj a růst není uměle skreslován v mladistvě prostotě, varu a kvasu zájmové neustálenosti a neujasněnosti. Bezprostředně se projevuje ve vášněném úsilí, jimž mladí se snaží sebevědomě vytvořit svou názorovou, etickou a estetickou osobnost.

Neslevující, ale přátelskou korekturou je pro ně listárna, psaná studentskými redaktory, a došlé dopisy, ohnisko diskuse nejen o věcně se opakujících a naléhavých rozporech mládeže, ale i o všech současných pro-

blémech a praktických otázkách, jejichž tíživost se nemůže nedotknout i dospívajících.

A právě tato možnost, že studenti v sourodém prostředí, jehož ironie je jim dokonce přijatelnější nežli mírně pohrdavý odsudek dospělých, vyzrávají bez příkazu a zákazu v mravní a duchovou osobitost, je nejživnější půdou pro tvárlivé mládež, jeho nikdy neuspokojenou zvědavost a marně zapíranou touhu, projevit nezakryté a odvážně své mínění, být přesvědčen důvody a zkusit nosnost své záliby a ještě nevyzralé schopnosti v některém odvětví duševní práce. Bez osobování si přímého vlivu vzpomíná S. Č. na mnohé bývalé přispěvatele a spolupracovníky, kteří jsou dnes veřejně činni v nejraznějších kulturních oborech.

Všichni středoškoláci mají číst svůj časopis a spolupracovat v něm; a ti, jimž jde o pochopení naší mladé studující mládeže a o její všestrannou připravenost, měli by jej sledovat bez citlivé nedůtklivosti a rozhodného odsudku příliš vysokých kritérií. Dr. A. Řeřábek.

Karel Čapek:

POUTNÍK SI VŠÍMÁ LIDI*

V Anglii bych chtěl být krávou nebo dítětem; ja však mužem dospělým a zarostlým, dítal jsem se na lidi této země. Nuže, není pravda, že Angličané nosí šmahem kostkované šaty, lulkou nebo lícousy; co se toho posledního týče, jediným pravým Angličanem je dr. Bouček v Praze. Každý Angličan nosí gumák nebo deštník, placatou čepici a v ruce noviny; je-li to Angličanka, nosí gumák nebo tenisovou raketu. Příroda má tu sklon k neobyčejné huňatosti, obrůstání, kosmatosti, vlnatosti, ježatosti a všeho druhu chlupu; tak na příklad angličtí koně mají celé trsy a trápce chlupů na nohou, a angličtí psi nejsou nic jiného než směšné balčky čupřin. Jen anglický travník a anglický gentleman se denně holt.

Co je to anglický gentleman, nedá se stručně říci: museli byste znát při nejmenším anglického čteníka z klubu nebo pokladníka na nádraží, nebo dokonce strážníka. Gentleman, to je odměřená sloučenina mlčení, ochoty, důstojnosti, sportu, novin a počestnosti. Dvě hodiny vás dožrva váš protějšek ve vlaku tím, že vás neuzná za hodna pohledu; najeďnou vstane a podá vám váš kufřík, na který jaksi nemůžete dosáhnout. Tady si lidé dovedou vždy navzájem pomoci, ale nikdy si nemají co říci, leda že je to o počasí. Proto asi Angličané vynášejí všechny hry, protože se při hrách nemluví. Jejich zamlklost je taková, že ani nenadávají veřejně na vládu, na vlak nebo na daně; je to celkem neveselý, uzavřený lid. Místo hospod, kde se sedá, píje a povídá, vynášejí bary, kde se stojí, píje a mlčí. Hovornější lidé se dávají na politiku jako Lloyd George nebo na spisovatelství; anglická kniha musí totiž mít aspoň čtyři sta stránek.

Snad se to stalo ze samé zamlklosti, že Angličané polykají půlku každého slova, a tu druhou půlku jaksi zmačkou; i je těžko se s nimi srozumět. Denně jsem jezdil do stanice Ladbroke Grove; přijde konduktér, a já povídám: „Ledbrruk Gröv“, „...?? Eh?“ „Ledbhuk Ghöv“, „...?? Eh?“ „Hevhuv Hev!“ „Aa Hevhuv Hov“, zarádaje se konduktér a dá mi listek do Ladbroke Grove. Jakž se tomu nenaučím.

Ale poznáte je blíže, jsou velmi milí a jemní; nikdy nemluví mnoho, protože nikdy nemluví sami o sobě. Bavi se jako děti, ale s nejvážnější juchtovou tváří; mají spoustu vžilé etikety, ale při tom jsou ne-

* Kapitolka z „Anglických listů“, které právě vychází v novém vydání, rozšířeném o dvě nové kapitoly, a to o „Reč do britského rozhlasu“ a o článek „Vy, Angličané“, kterým byl Karel Čapek účasten ankety „Daily Herald“.

O KNIHÁCH

ANDRÉ MAUROIS: TOUHA PO ŠTĚSTÍ. Román. Přeložil Jaroslav Zorálek. Vychází jako 5. svazek sbírky hodnotné prosy Žatva. Cena Kč 24.—. Vydal Fr. Borový 1934. André Maurois má v každém svém díle — nejenom ve svých essayích — aspoň ztlumenou notu filosofickou. V tomto svém posledním románě vyslovil jeho filosofický

akord již v nadpise: nemáme je-nom pudovou touhu po lásce, po nasycení atd., nýbrž stejně pudově toužíme také po štěstí. A štěstí, kterého jsme v životě dosáhli, si hledíme uchovat s pudovou dychtivostí, s vášnivostí stejnou, s jakou se projevuje pud sebezáchovy. Touha po štěstí náleží (v trojramenném Mauroisově díle: essaye - biografie - romány) do téže řady jako Bernard Quesnay — Tři lásky

Filipa Marcenata a Rodinný kruh. Je dalším článkem v řetěze těchto Mauroisových románů, z kterých časem vyroste epos je měšťanského francouzského života v letech kolem světové války. Souvislost „Touhy po štěstí“ s těmito dřívějšími svými romány naznačuje autor také tím, že děj seskupuje — mezi jinými — také kolem postav, které známe již z dřívějšího jeho díla. Ostatně také ovzduší, jemný hu-

FEUILLETON

Jindřich Vodák:

ŠRÁMKOVO LÉTO*

Řekněte si léto a můžete při tom vidět Mánesův rudozlatý, praskající obilný lán a rozestřený červený slunečník s dvojicí milenců tak do sebe zahleděných, že nemají potuchy o hrozivých, černých mračcích, jež vystupují ze zadu. Nebo můžete vidět Böcklinovy krásné, šťhlé, hustolisté stromy s odlesky slunné, modré oblohy a pod nimi v květnaté, bujné trávě s obou stran potocišného oblouku bílá svítivá těla chlapců užívajících přírodní volnosti. Nebo můžete vidět vodní obrazy Chaba-

sovy s nahými dívkami rozpukávajících i vyvinutých těl, mezi nimi i některou, jejíž přivřeně temné oči zdají se spalovat svým žhavým pohledem. A můžete myslet na Krejčího Červenec, kde zralá smyslná krásná ženská zkázná mámi všech mužský rod, nebo na Šrámkův Červenec, kde rozpovídání student neví ani jak se dost vymluvit z opojnosti mladého milování a kde potřeštěná dychtivá holčička pozve si na večer do pokojíku prvního mužského, jenž si všimne jejího volajícího vykvetlého pŕvabu.

Tož všecko to je také v Šrámkově krátkém Létě, ale je tam víc, poněvadž Šrámek má léto v celém těle a poněvadž každý letní děj i zjev jsou mu unášejícím požitkem. Stolisté růže naplňují keře farářských zahrádek a farář rozdává je po velkých kyticích snoubencům, kteří si chodí pro oblásky. První okurky dorůstají v záhonech a jejich chladivá zelená šíří vzduchem sliby příští pochoutky: nelze odolat

a neutrhnout. V kuchyních čekají mísy navržené višňovými knedlíky a žádná se nealáhavější záležitost citová nepřekoná jejich svůdnosti: je hodně těch knedlíků, tetičko? Sladké „ringle“ prožlutávají se na větších panských sadů a jen je třeba vědět, má-li se pro ně lézt z hromady prken či po střeše kurníku, abyste si neroztrhli kalhot. Včelí roje opouštějí úle a sousedé, s dýmku v ústech, shánějí zkušeného odborníka, který by jim pomohl roj lapit a usdlit. Tekuté vody hemží se kaprovitými uklejí-ouklemi (nějaký cyprinus) a odpočívající redaktori letních bytů chodí se bavit zdlouhavým lovem. Hezké venkovské maminky Troníčkové klušou denně pro trávu s nůši na zádech a v náručí s drobným košíčkem, o němž se snadno rozhodnout, je-li to předposlední Helena či poslední Josefek. Počasí stává se denní závažnou otázkou, neboť se suší sena a jde o to, svezou-li se řádně domů. U splavu možno překvapovat selské holky,

* Jako XI. svazek Spisů zařadil Fráňa Šrámek svou hru Létu. Otiskujeme při této příležitosti článek, který byl napsán o premiéře v Národním divadle v r. 1915 v „Čase“.

Henry Drummond & Co. LTD.
továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY

Z TOVÁRNY PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90—, Kč 130— za 1 m

Sklady a generální zastoupení
Emil Grodecký, Praha I,
Bílková 10 - Telefon 624-95

Vzorky na venek vyplaceně

nucení jako štěňata. Jsou tvrdí jako z křemene, neschopní působit se, konservativní, trochu plaší a vždy nesáhlí; nedovedou vyjít ze své kůže, ale je to kůže solátní a v každém ohledu výtečná. Nemůžeš s nimi mluvit, aby tě nepozvali na oběd nebo na večeři; jsou pohostinní jako svatý Julián, ale nikdy nedovedou překročit distanci od člověka k člověku. Je ti někdy úsko, jak se cítíš osamělý ve středu těchto vládných a ochotných lidí; ale kdybys byl malý chlapeček, věděl bys, že jim můžeš důvěřovat víc než sám sobě, a byl bys tu volný a čtý jako nikde na světě; strážník by nafoukl tváře, aby tě rozešmál, starý pán by si s tebou hrál v koulení a bělovlasá lady by odložila čtyřstránkový román, aby se na tebe pěkně podívala svýma a dosud mladýma očima.

mor, problémy a hlavní námět (moderní láska) jsou zde tytéž. Maurois je ovšem příliš veliký mistr, aby se opakoval, a Láska je námět tak obsáhlý, že z něho lze čerpat věčně. Proti dřívějším svým románům vložil Maurois tentokrát děj na francouzský venkov zemědělský, do okruhu perigorského, v němž není ještě průmyslové šlechty a v němž má značný, třebaže již ochabující vliv ještě stará aristokracie rodová, zastoupená v Touze po štěstí starou paní z La Guichardie. Pod její ochranou žije v Perigorsku Gaston Romilly se svou milovanou ženou Valentinou a dcerou Coletou. S Valentinou se po bouřlivém mládí oženil z opravdové lásky proti vůli rodičů, k vůli ní se zřekl skvělé kariéry průmyslníka, koupil statek a žije opravdu šťastně. A tu se najednou na jeho šťastném manželském nebi objeví dva mraky. Coleta se má vdávat a při sňatku bude nutné vyrazit, že se jim narodila, ještě než se vzali. Tento první mráček rozptýlil svým vlivem a svou obratností paní z La Guichardie. Ale téměř hned po tom je Gastonův šťastný život ohrožen něčím, na pohled mnohem horším: Valentinina se svěřuje paní z La Guichardie, že Coleta není dcera Gastonova, prosí ji, aby to řekla Gastonovi, a je připravena na nejhorší. K tomuto přiznání donutí Valentinu zpráva o dědictví, jež Coletě odkázal její pravý otec. Rozuzlení této zápletky vyplývá již z toho, co jsme řekli o filosofickém jádře této knihy. Maurois postavil v tomto svém díle několik mistrných postav ze staré generace paní z La Guichardie, výborně znající lidskou povahu a všechny nitky, kterými jsou určovány lidské skutky, za generaci válečnou: Gastona a Valentinu, romantické milence, a manžely Saviniacovy, za generaci poválečnou, sportovní, realnější a zdravěji nazírající na život: Coletu. Maurois opravdu dokonale zná „svě lidí“. I vedlejší postavy, jako na

průběhu, jen záchvěvy těla mají povědět, čím bytosti žhnou. Hovoří se o ringlích, o natržených kalhotkách, o vyřezané smutné lani, o nedělním fejtoně, o začátečnických verších, trhají se okurky, jedí se knedlíky, a smyslná všeň vine se vším jedním jako pouhá naznačovaná tuha. Vrátila se nebo snažila se vrátit u Šrámka ke své přírodní bezděčnosti, chce být ryzím a původním, poloneuvědomělým pudem, který neodolatelně přepadá bezbranně; nelze se o něm dohadovat, nelze ho vyslovit, zbytečně a hloupě nadělat s ním řeči, lze mu toliko oddaně podlehnout. „Nemohu toho říci, mohu to leda vyhrát na housle,“ praví Jan Skalník — nebo to může leda vyřezat do dřeva ve zvířecí podobu laně. Druhé a třetí dějství nabylo tím vzezření, jež zdá se po-

šlehy oka, jen záchvěvy těla mají povědět, čím bytosti žhnou. Hovoří se o ringlích, o natržených kalhotkách, o vyřezané smutné lani, o nedělním fejtoně, o začátečnických verších, trhají se okurky, jedí se knedlíky, a smyslná všeň vine se vším jedním jako pouhá naznačovaná tuha. Vrátila se nebo snažila se vrátit u Šrámka ke své přírodní bezděčnosti, chce být ryzím a původním, poloneuvědomělým pudem, který neodolatelně přepadá bezbranně; nelze se o něm dohadovat, nelze ho vyslovit, zbytečně a hloupě nadělat s ním řeči, lze mu toliko oddaně podlehnout. „Nemohu toho říci, mohu to leda vyhrát na housle,“ praví Jan Skalník — nebo to může leda vyřezat do dřeva ve zvířecí podobu laně. Druhé a třetí dějství nabylo tím vzezření, jež zdá se po-

šlehy oka, jen záchvěvy těla mají povědět, čím bytosti žhnou. Hovoří se o ringlích, o natržených kalhotkách, o vyřezané smutné lani, o nedělním fejtoně, o začátečnických verších, trhají se okurky, jedí se knedlíky, a smyslná všeň vine se vším jedním jako pouhá naznačovaná tuha. Vrátila se nebo snažila se vrátit u Šrámka ke své přírodní bezděčnosti, chce být ryzím a původním, poloneuvědomělým pudem, který neodolatelně přepadá bezbranně; nelze se o něm dohadovat, nelze ho vyslovit, zbytečně a hloupě nadělat s ním řeči, lze mu toliko oddaně podlehnout. „Nemohu toho říci, mohu to leda vyhrát na housle,“ praví Jan Skalník — nebo to může leda vyřezat do dřeva ve zvířecí podobu laně. Druhé a třetí dějství nabylo tím vzezření, jež zdá se po-

příklad bývalý Valentinin milenec, nebo Gastonova matka, jsou vylíčeny ve svých charakteristických rysech tak, že se z nich stávají typy. Je velmi pravděpodobné, že autor, méně mistrný v kompozici a ve stylu, by byl ztroskotal na námětu tak ožehavém. Maurois z něho udělal jeden ze svých nejlepších románů, vyznačujících se všemi znaky Mauroisova umění: mistrnou stavbou, skvělým slohem, jemným humorem, nedostižným uměním psychologickým, vypravěčským a konverzačním. Jaroslav Zaorálek ztlumočil jej pak českým čtenářům svým, osvědčeným již pečlivým způsobem.

EDIČNÍ PROGRAM NAKLADATELSTVÍ FR. BOROVIHO PRO PODZIM 1934.

Karel Čapek: Anglické listy, nové vydání rozšířeno o dvě nové kapitoly, vyjde již v 18. až 20. tisících se 75 obrázky a obálkou autora. Ve sbírce „Žatva“, knihovně hodnotné prózy, vyjde jako svazek V. nový román Andre Mauroise, navazující na „Rodinný kruh“, pod názvem „Touha po štěstí“, v překladu Jaroslava Zaorálka, s obálkou Jaroslava Švába. Dalším svazkem je F. V. Kříže „Srdnatá Marína“, jež svým originálním námětem a básnickým zpracováním znamená hodnotný přínos české moderní prózy. Tuto knihu doporučila k vydání porota Májové literární soutěže. Obálka knihy je vyzdobena dvoubarevným dřevorytem Cyrila Boudy.

Ve sbírce Paměti, knihovně literárních vzpomínek a korespondence, vydou redakci profesora Dr. Miloslava Hýska dvě význačné knihy memoárů, a sice básníka Antonína Klášterského „Vzpomínky a portréty“ a obsáhlá kniha paměti vůdce našich amerických krajanů, Tomáše Čapka: „Moje Amerika“. Obě knihy budou doplněny originálními fotografiemi. Obálky k oběma navrhl prof. Ladislav Sutnar.

Ve sbírce Nový Svět, knihovně Nové Evropy, redigované Ferdinandem Peroutkou, vyjde Werflův román „Čtyřicet dnů“, strhující to dokument o utrpení a vyhubení arménského národa za světové války. Překlad Pavla Eisnera. Dalším svazkem této knihovny bude nová kniha autora slavné „Cesty do hlubin noci“, kterou pod názvem „Církev“ přeložil Jaroslav Zaorálek. Obálku navrhl Jaroslav Šváb. Ve spisech Fráni Šrámka vyjde již páté vydání jeho studentského románu „Stříbrný vítr“ a z divadelních her nezapomenutelné „Léto“. Obě knihy v obálkách Cyrila Boudy. Z knih Františka Langra vyjde

v novém vydání „Velbloud uchem jehly“ s obálkou Josefa Čapka. Velké obrazové dílo Lva Trockého „Dějiny ruské revoluce 1905—1917“ dospělo v sešitovém vydání k ukončení prvního dílu, který zachycuje revoluci roku 1905. Obálku pro tento první díl navrhl Karel Teige. Karel Toman zařadil do svého souboru intimní básnickou knihu „Verše rodné a jiné“, jež vyjdou opět s vyzdobou Jana Rambouska. Otakar Fischer připravil novou knihu básní, která vyjde v obálce a úpravě Eduarda Milena. Ve spisech Anatola France bude i přes nepřehlednou dobu pokračováno knihami „Petr Nozliere“ v překladu Karla Tomana a „Knihou přítelovou“ v překladu Jarosl. Velhartického. Josef Jahoda vydá další knihu pod názvem „Periferie“ a Viktor Kamil Jeřábek knihu „Bouře“. V dětské literatuře vyjde v novém, zlepšeném vydání „Dášenka“ Karla Čapka. S největší pravděpodobností bude dokončena v brzkou redakce třetího dílu „Hovorů s T. G. Masarykem“. V sešitech bude zahájeno vydávání spisů dvou význačných autorů, a sice K. M. Čapka-Choda a Rudolfa Těsnohládky. Sezónu vyvrcholí nakladatelství novým románem Karla Čapka, který vyjde pod názvem „Obyčejný život“.

VIDEŇSKÝ TISK O LETOŠNÍ PREMIÉRE LANGROVA „VELBLOUDA“ V AKADEMIETHEATRU.

Tři jednání, na jejichž konci si vezme bohatý mladík chudé děvče, mají už veškerou volnost svým názvem „Velbloud uchem jehly“, aby vytvořily pohádkově šťastný průběh lásky mezi dvěma vnějškem nestejnými lidmi. Člověk se tak dobře baví, tak živě se raduje nad podanými typy a vtipnými dialogy, že přehlédne rád leccos nepravděpodobného.

Byl to opravdový úspěch. Skutečný a pravdivý! Pro Františka Langra, pro Marii Eiszovou a celý sbor. Neue Freie Presse.

Duch a nenáročnost sloučeny a předvedeny působí vždy příjemným dojmem a na lidový poznatek, že lepším stavům, bohužel však často a snadno degenerovaným, pomáhá přimíšení nižší krve ke zdraví a životní zdatnosti, byla nalezena chytřá a přiléhavá, účinně vedená fabule. Wiener Zeitung.

JAKÉ JSOU PERSPEKTIVY LETECKÉ VÁLKY. — Letci kolem Evropy v Praze. — J. Hora o literatuře a o sobě. — J. Sušický, Doslov o mládí na ulici. — Dva, kteří nikdy nezklamou — a další bohatý obsah v novém čísle SVĚTOZORA.

mfjet všechny nutné požadavky jasnosti, určitosti, výkladu: co si děje a nikdo neví bezpečně co, z jakých pohnutek, jak důvodně. Novelistka Valča Peroutová ujede svému muži s Jiřím Chvojkou a nikdo se toho nenadál. Jan Skalník provádí choulivostivě zbrklostí, div se neutopí na výpravě za vodními růžemi, div se nejde oběsit ze zklamané lásky a nikdo nemá pojmu, jakou vinu má čí nemá přikládat jeho chlapeckým citům a jeho konání. Ale právě ta nevyvolenost, právě ta nevyřčenost činí zde vespolný poměr osob tím dramatičtějším a tím napjatějším, jejich věty jsou pořad jako na číhané a na výzvědech a zrak i sluch jakoby neměly jiného účelu nežli být prostředkem ke zpytování cízho nitra: dopátrají se odpovědi ke svým otázkám?